

DOBRODOŠLI U METAVERZUM

IMPRESUM

Osnivač i izdavač

Institut za standardizaciju BiH

Za izdavača

direktor

Aleksandar Cincar

Glavni i odgovorni urednik

Aleksandar Cincar

Uređivački odbor

Borislav Kraljević

Goran Tešanović

Dejana Bogdanović

Miljan Savić

Biljana Maletić

Dizajn

ISBIH

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine

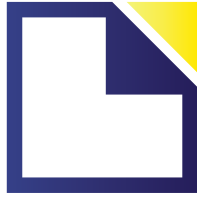
Trg Ilidžanske brigade 2b
71123 Istočno Sarajevo

Tel: +387 57 310 560

Fax: +387 57 310 575

Email: stand@isbih.gov.ba

www.isbih.gov.ba

ISBIH

Institut za standardizaciju
Bosne i Hercegovine

GLASNIK 1/2022

Sadržaj

Nagli rast tehnologije	7	VIJESTI	
IECQ certifikacija prema standardu ISO/IEC 27001	12	ISO	20
Upotreba standarda za kvantifikovanje emisije stakleničkih gasova	15	CEN/CENELEC	34
Pristup metaverzumu	17	ISBIH	46

Autorska prava

Članci objavljeni u Glasniku Instituta autorski su zaštićeni i za njihovu daljnju upotrebu potrebno je tražiti dozvolu autora. Vijesti iz međunarodnih, evropskih i nacionalnih organizacija za standardizaciju kao i ISBIH vijesti mogu se objavljivati i u drugim stručnim časopisima uz obaveznu naznaku izvora. Upotreba tih vijesti i članaka moguća je isključivo u nekomercijalne svrhe.

Ako je članak upotrebljen odnosno citiran u određenom časopisu, potrebno je obavezno dostaviti časopis Uređivačkom odboru Glasnika Instituta za standardizaciju BiH.

Uređivački odbor Glasnika Instituta zadržava sva prava redakture tekstova, naslova, međunaslova i tehnička oblikovanja svih primljenih materijala.

Nagli rast tehnologije

Autor: Barnaby Lewis

Preuzeto sa: www.iso.org

Dosad nezabilježen rast digitalnog sektora do kojeg je došlo zahvaljujući pandemiji COVID-19 poklapa se sa sazrijevanjem osnovnih tehnologija i redefinisanjem načina na koji živimo i radimo.

Dječak po imenu Haran žmirka na suncu pokušavajući da što bolje vidi šta se dešava oko njega. On je radoznalo dijete, oduševljeno novim stvarima oko sebe, ali i dalje ne može vjerovati svojim očima. Gleda u čovjeka koji u glinenu ploču utiskuje oblike – trouglove ili klinove – i koji kaže da će na taj način moći komunicirati s ljudima, čak i kada ne bude tu. Iako dječaku ovaj princip pisanja uopšte

nije jasan, on ipak shvata da će ovo otkriće sve uveliko promijeniti.

Njegovo čuđenje se lako može razumjeti. Danas, više od pet hiljada godina kasnije, čak ni najiskusniji lingvisti još uvijek nisu uspjeli u potpunosti rastumačiti sistem Sumerskog pisma, odakle je zapravo ovaj dječak. Razmišljam o njemu i pitam se

šta je on to imao zajedničko s današnjom djecom. Puno više nego što biste mogli i zamisliti. Ako u glavi premotamo sve te događaje, od antičkog pijeska pa do silicijskih pločica, opet ćemo se naći u svijetu u kojem je sve spremno da se drastično promijeni.

Obrada podataka brzinom misli

Kao što svi znamo, a moje lično iskustvo to potvrđuje, svaki put kada promijenite računar da biste nabavili novi model, mijenjate ga za brži i proporcionalno jeftiniji. Ovaj razvoj, koji je predvidio Gordon Moor, informatičar i jedan od suosnivača Intela, kompanije za proizvodnju čipova, objašnjava eksponencijalni rast računarske snage od prvih računara pa naovamo. Međutim, iako su se sa svakom nadogradnjom performanse računara uvijek povećavale, rastući troškovi proizvodnje (zbog globalne nestašice visokokvalitetnog silicija i sve sofisticiranijih procedura testiranja) opterećuju proizvođače. Da li se jednostavno radi o finansijskom aspektu ili je Moorov problem: koliko god da su današnji računari impresivni, oni se i nisu baš pokazali onako kako smo se nadali. Predviđeno je bilo da ćemo u ovoj fazi imati „eksaskalarne superračunare”, odnosno računare koji mogu izvoditi 1×10^{18} operacija u sekundi (u svrhu poređenja, skoro milion puta brže od sadašnjih računara).

Najbolji svjetski superračunari su na putu da dostignu ovu brzinu, uključujući najnoviji kineski superračunar Tianhe-3. Iako su faktori kao što je borba protiv globalne pandemije 2020. možda odložili pojavu pravog eksaskalnog superračunara, oni su također ubrzali učešće u projektima zajednice kao što je *fold@home*, koji povezuje personalne računare kako bi iskoristili njihove kombinovane eksaskalarne procesorske moći. Iako naši individualni uređaji možda nikada neće dostići ove ogromne brzine, procesorska snaga sada zavisi od novih računarskih metoda obrade podataka koji se fokusiraju na efikasnost resursa, što znači da količina informacija koju možemo obraditi odnosno

procesuirati i brzina kojom to možemo obaviti nastavljaju rasti.

Pomoć standarda

Osim što će naučnicima pružiti alat koji će im pomoći da riješe misterije kao što su COVID-19 i klimatske promjene, eksaskalarno procesuiranje će predstavljati napredak koji će biti mnogo više od pukog potvrđivanja Moorovih predviđanja. Po mišljenju naučnika, s eksa brzinom obrade informacija računar ima približno istu moć obrade kao ljudski mozak, što otvara nove horizonte u mašinskom učenju.

Digitalna transformacija društva tek počinje.

Uskoro će biti moguće simulirati ponašanje i pristupiti određenim problemima u skladu s načinom rasuđivanja za koji smo nekada vjerovali da je jedinstven za ljudski um. U ovoj novoj eri mašinskog učenja, računar nema nikakve veze s ogromnim digitronom. Pitanja koja mu se postavljaju više nisu „koliko” već „zašto i kada”? U algoritme mašinskog učenja više se ne ubacuju brojevi i pravila izračunavanja već odgovori (podaci), nadajući se da će mašina moći otkriti obrasce ili pravila koja su ih generisala.

Vidimo da se razlike između emocija i misli, između ideja i informacija, i stvarnog i virtuelnog, zamagljuje. Istini za volju, mnoge tehnologije koje su još uvijek veoma mlade, od vještačke inteligencije (Artificial Intelligence - AI) do kriptografije otporne na neovlašteno korištenje, najvjerovatnije će uskoro doživjeti meteorski rast.

Ne paničite. Baš kao što je Haran prošao kroz muke adolescencije i naučio pisati klinastim pismom uz jednostavna uputstva upućenih ljudi, ISO standardi su tu da nam pomognu da prijedemo s potencijalnih na konkretna rješenja. Mi smo u prilici da upravljamo ovom tehnološkom eksplozijom, da od nje napravimo veličanstven vatromet.

Koje su to korjenite promjene

Ulozi su rijetko kad bili ovoliki. Živimo u periodu nezabilježene ekspanzije, gdje se tehnološki kolonijalisti bore da ostvare svoju digitalnu nadmoć. Pojava interneta dovela je na scenu društvene medije i kapitalizam podataka, a tokom protekle decenije velike korporacije su uspjele da definišu i dominiraju novim prostorima dosad neviđenom brzinom. Izazov za sljedeću generaciju kompanija koje imaju status „jednoroga” odnosno mladih kompanija čija se vrijednost procjenjuje na više od milijardu dolara je da „galopiraju” prostorom koji je otvoren zahvaljujući novim tehnologijama i da ga popune uslugama, aplikacijama i proizvodima koji su toliko važni da su, pored toga što su proširili izbor potrošača, potpuno obrnuli način poslovanja.

Neke kompanije, poput Facebooka i Googlea, već su uvele korjenite promjene redefinisanjem svakodnevnog ljudskog iskustva. Ostale, poput Ubera i Amazona, nepovratno su ga poremetile. Dakle, čak i ako se nećemo baviti predviđanjima koga treba podržati, a koga ne, već smo izdvojili nekoliko lidera koji će promijeniti način na koji živimo i radimo. Važno je napomenuti da su ovo oblasti u kojima će nam standardi pomoći da ovaj naš svijet kojim dominira tehnologija prebacimo iz adolescencije u održivo i inkluzivno odraslo doba. Jedan od primjera je vještačka inteligencija.

Prema zaključcima izvještaja iz 2018. koji je objavio Zajednički istraživački centar (Joint Research Center - JRC) Evropske komisije, „digitalna transformacija društva je tek počela: vještačka inteligencija, koja je u samom središtu ove promjene, nudi velike mogućnosti za poboljšanje naših života”. Pozivajući se na Međunarodnu organizaciju za standardizaciju (International Organisation for Standardization – ISO) i njenu viziju boljeg svijeta kroz upotrebu standarda, ne čudi što su AI i srodne oblasti mašinskog učenja aktuelna tema za Waela Williama Diaba, predsjednika zajedničkog ISO/IEC-

ovog tehničkog tima za vještačku inteligenciju. On je poprilično siguran da se bez standarda ništa ne može učiniti: „Standardizacija je od suštinskog značaja za vještačku inteligenciju i njeno široko usvajanje širom svijeta.”

Vještačka inteligencija

Dok se u popularnoj kulturi budućnost veže uz robotske asistente gdje je intelektualno mišljenje stvar neuronskih ploča, istina je da vještačka inteligencija već pokreće čitav niz tehnologija za donošenje odluka, od medicinske dijagnostike do meteorologije i autonomnog automobila. To je jedna od obećavajućih osnovnih tehnologija koja podržava mnoge aplikacije koje nam mogu promijeniti život.

Mnogi aspekti se moraju uzeti u obzir. Pitanja povjerenja, etike i digitalnog suvereniteta tjeraju futuriste i filozofe da reaguju jednako kao i tehnološki stručnjaci. Međunarodni standardi pomažu u nastojanjima da se da odgovor na ova pitanja. Nedavni tehnički izvještaj bavio se analizom faktora koji mogu ugroziti pouzdanost sistema koji omogućavaju ili koriste vještačku inteligenciju, a trenutno je više od 20 standarda u fazi razvoja koji obuhvataju čitav niz tema, od referentne arhitekture do upravljanja velikim podacima, preko koncepata i terminologije i koji pomažu da se ova oblast pokrije na najbolji mogući način.

Standardi su prepoznati kao centralni element AI.

Standardi su priznati s obje strane Atlantika, kao i širom svijeta, kao ključni element vještačke inteligencije. Već 2016. Obamina administracija u Sjedinjenim Američkim Državama objavila je seriju izvještaja, posebno identifikujući upotrebu standarda kao ključni prioritet za zadržavanje kursa u razvoju vještačke inteligencije. Istovremeno, izvještaj JRC-a naglasio je buduću ulogu standarda, navodeći da je neophodno da „nastojimo dizajnirati sisteme vještačke inteligencije koji bi od same

konceptije bili transparentni, razumljivi, odgovorni i koje bi bilo moguće pratiti, a koji bi bili uokvireni strukturama revizije i evaluacije prema dogovorenim međunarodnim standardima”.

Dakle, koje su to razlike koje možemo vidjeti? U stvari, čak iako se sve uradi kako treba, bit će potrebno mnogo truda da vidimo AI iza promjena koje dolaze. Standardi ovdje također igraju određenu ulogu, tj. kao alat za regulatorna tijela koja su pod ogromnim pritiskom da od samog početka nigdje ne pogriješe. Izvještaj Evropske komisije insistira na ovoj tački naglašavajući da je „prva poteškoća, kada je u pitanju odlučivanje o najprikladnijem regulatornom okviru za AI, da se predvidi uticaj koji on može imati na društvo. Druga je da održimo korak s tempom napretka AI-ja.”

Uvažavanje ljudskog faktora je od suštinskog značaja kada smo suočeni s tehnologijom koja će imati trajan i fundamentalan uticaj na naše život. Nije lako zamisliti kako će se stvari odvijati, ali gradovi su, recimo, dobar primjer kako će ovi elementi međusobno djelovati i funkcionisati, spajajući kulture, ideje, ljude, život i rad s tehnologijom koja će promijeniti način na koji radimo već hiljadama godina.

Dugo i teško putovanje

Vratimo se Sumerskom pismu kako bismo zaokružili čitavu ovu priču. Haran je bio jedan od prvih ljudi koji je hodao popločanim ulicama. Pronalazak popločavanja, odvoda i infrastrukture pomjerio je granice civilizacije pa se od raštrkanih naselja došlo do formiranja gradova. To je još jedan primjer gdje male inicijative vode do velikih promjena. Možemo slobodno reći da je pronalazak popločavanja bio jedan od faktora koji su ubrzali globalni progres. Uprkos zaokretima i preprekama i danas smo na istom putu i pripremamo se za novi vrtoglavi napredak. Iako su tokom 2020. godine neki konji bili primorani napustiti trku, kočije inteligentne tehnologije i dalje galopiraju. Možda je prerano govoriti o tome, ali izgleda da je pandemija COVID-

19 pokrenula fazu ponovne procjene i rekonfiguracije koja primorava gradove širom svijeta da preispitaju načine kako da živimo zajedno.

Danas većina svjetske populacije (skoro 55%) živi u gradovima. Taj postotak se stalno povećava od 1980-ih i čini se da se neće uskoro zaustaviti. U stvari, prema Ujedinjenim nacijama, do 2050. godine, sedam od deset ljudi bit će stanovnici urbanih sredina. U suštini, to je stoga što je život u gradu dobar, posebno na planeti na kojoj resursi postaju sve oskudniji, a potrošnja konstantno raste. U gradovima se posao, stanovanje, obrazovanje i slobodno vrijeme mogu spojiti u jedno, putovanja se mogu smanjiti te omogućiti efikasnija, kolektivna upotreba resursa, od grijanja preko osvjetljenja do wi-fi.

Urbanisti znaju da je neophodno primijeniti integrisan pristup da bi gradovi ostali funkcionalni. Kako usvojiti takav jedan pristup i kako uzeti u obzir različite potrebe 10, 20 ili 30 miliona ljudi koji žive jedni pored drugih? Jedan od ključnih koncepata koji leži u osnovi nastanka prvih pametnih gradova zasnovan je na analizi višestrukih podataka, posebno o potrebama stanovnika te kada su im ti podaci potrebni, u kombinaciji sa snagom povezivosti. Ova ideja uopšte nije nova ako imamo u vidu da je međunarodni standard koji definiše konceptualni model pametnog grada objavljen 2017. godine, međutim danas se nalazimo u situaciji gdje koncept ovog modela ubrzano postaje neophodna realnost.

Uvažavanje ljudskog faktora

Pametni gradovi sami po sebi ne spadaju u osnovne tehnologije. Umjesto toga, oni kombinuju najnovije i tehnologije u nastajanju, uključujući stalnu povezivost, vještačku inteligenciju i Internet stvari (Internet of Things - IoT). S druge strane, na društvenom nivou, pametni gradovi su ti koji pokreću korjenite promjene. Kombinovanjem zelenih odnosno ekoloških opcija za transport od e-mobilnosti s beskontaktnim plaćanjem, zajedničkim korištenjem automobila, pa do dobre

stare šetnje, pravilno konfigurisani pametni gradovi bit će tiši, čistiji i zdraviji. Zasnivajući se na konkretnoj realnosti života stanovnika grada (a ne na teorijskoj projekciji planera) i omogućavajući pristup uslugama na zahtjev, kapacitetima javnih usluga se može upravljati na taj način da se osigura efikasnost i ekonomska isplativost. U pametnom gradu redovi ispred šaltera za obnavljanje dozvole ili informisanje o računima su prošlost. Suština je da se ljudima ponude alternativna rješenja koja će im odgovarati i istovremeno im ponuditi opcije koje će ih podstaknuti da promijene ponašanje koje jednostavno više nije održivo.

ISO standardi pametnim gradovima nude jasnoću i mnoštvo opcija. Na primjer, standardi koji se odnose na osnovnu terminologiju u ovoj oblasti uspostavljaju zajednički jezik, čak i ako ne postoji jedan opšteprihvaćeni termin za pametni grad. U većini gradova nemoguće je da se sve usluge isplaniraju po posljednjim standardima, a za mnoge gradove prožete historijom, infrastruktura dizajnirana za potpuno drugu eru predstavlja značajan izazov. U čitavoj ovoj brizi oko daljnjih poboljšanja, ISO standardi su ti koji mogu dati odgovor na mnoga pitanja o načinu na koji želimo da živimo i radimo, pitanja koja su postala još naglašenija s pojavom pandemije COVID-19.

Mapa puta za zajednički uspjeh

Iako nove tehnologije uvijek naiđu na mješoviti prijem kod šire javnosti koji se kreće od ludog optimizma do potpune panike, malo se od najavljenih predviđanja zaista i obistini. Što se tiče onih čije efekte možemo ispratiti, takvi primjeri su još rjeđi.

Možda je ono čemu se u najboljem slučaju možemo nadati u stvari otvorena diskusija i zajedničko povjerenje u vrijednost čovječanstva. Potrebno je dosta dobre volje i ogromna doza optimizma, ali ako kažemo da ima nade za današnje mlade Harane, možemo to tvrditi iz konkretnijih razloga. Mladi će

djelovati iz potpuno nove, multilateralne perspektive, prateći utvrđena pravila i jasne procedure koje su postavljene na globalnom nivou.

Standardi definitivno pomažu u postizanju ovog cilja, jer istovremeno stvaraju osnovu za kontinuirane inovacije i najšire moguće učešće. Sa ISO-ovim katalogom, koji ima više od 20 000 standarda, daleko od toga da svaki put treba početi od nule, jer uspostavljeni interesi mogu koegzistirati s novim na ravnopravnoj osnovi. Ovaj dokazani sistem, zasnovan na konsenzusu i međunarodnom radu, otvara prostor za inovatore koji sada mogu ostvariti svoje ideje. Znajući da su osnove podržane međunarodnim standardima, svaki napor se može usmjeriti ka razvoju različitih visoko konkurentnih proizvoda i tehnologija koje svima odgovaraju.

Potrebno je mnogo toga da bi se odabralo pravo rješenje, a za ISO je to samo potvrda o važnosti naše misije. Standardi će nastaviti dobijati na važnosti kako se broj stanovništva, aktivnosti i tehničkih uređaja bude uvećavao. Svijet ponovo pokreće čitav svoj navigacioni sistem i neophodno je da među svim tim rješenjima postoji i glas razuma koji će nam pomoći da ostanemo na pravom kursu. U vrijeme kada, tehnološki gledano, kolektivno dodajemo gas i ubrzavamo svoje aktivnosti, ovo definitivno predstavlja jednu brigu manje. Zato sjedite i uživajte u putovanju. Haranov put prepun neravnina i rupa se pretvorio u autoput.

IECQ certifikacija, ključni zahtjev standarda ISO/IEC 27001

Autor: Claire Marchand

Preuzeto sa: www.iec.ch

U svijetu je sve više cyber napada. Njihove mete nisu samo industrijska postrojenja već i vlasti na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom nivou, nevladine organizacije (NVO) kao i usluge poput zdravstva, turizma, bankarstva, transporta, maloprodaje/veleprodaje i još mnogo toga.

Prema izraelskoj firmi za cyber sigurnost Check Point, 2021. godina je bila rekordna u pogledu broja cyber napada, gdje smo imali povećanje od oko 50% napada nedjeljno u poređenju s 2020. Najveći broj cyber napada u 2021. godini doživio je sektor obrazovanja/istraživanja (povećanje od 75% u odnosu na 2020), zatim vlada/vojska (+47%), komunikacije (+51%), zdravstvo (+71%), komunalne usluge (+46%) i proizvodnja (+41%).

Ranjivosti su brojne

Zašto su preduzeća i organizacije tako ranjivi? Razlozi su očigledni, poput otvaranja e-poruka od nepoznatih pošiljalaca, slabih korisničkih imena i lozinki, odnosno kredencijala za prijavu, ostavljanja lozinki na post-it bilješkama, pristupa svemu, nika-kve ili nedovoljne obuke zaposlenih, neažuriranja antivirus softvera ili korištenja nesigurnih mobilnih aparata. Prema Computer Weeklyju, 84% žrtava smatra da je za cyber napade koje su doživjeli, barem djelimično, kriva ljudska greška.

Međutim, kada se radi o sigurnosnim pitanjima, računari i pojedinci nisu jedini krivci. Sigurnost, bilo

cyber ili uopšteno, obuhvata sve oblasti, operacije i odjeljenja bilo koje kompanije ili organizacije. Sigurnost zaista počinje na ulazu u zgradu.

Osiguranje počinje na vratima

Postoji niz pitanja koje svaki menadžerski tim treba sebi postaviti i na koja treba odgovoriti kako bi obezbijedio najviši nivo sigurnosti:

- Kako se pristupa prostorijama? Da li se koriste ključevi, značke, lozinke, kodovi ili biometrijski podaci?
- Ko ima pristup prostorijama? Da li postoje zabranjena područja u koja može ući samo ovlašteno osoblje?
- Pod kojim uslovima vanjske organizacije mogu imati pristup zgradi, npr. čistačice, uslužne organizacije, osnovne službe itd.? Kako se vrši provjera posjetilaca? Postoje li kamere ispred zgrade?
- Da li postoji politika da se fajlovi zaključavaju preko noći kako bi se spriječilo da osoblje iz osiguranja i čistači vide osjetljive informacije na stolovima?
- Koja je procedura za prijavu izgubljenih ili ukradenih datoteka kompanije, računara, telefona, kreditnih kartica? Šta se dešava s informacijama sačuvanim na uređaju? Kako su informacije zaštićene? Slično tome, kako se osiguravaju informacije o klijentima?

- Kako se odlažu stari zapisi – papirni i elektronski?
- Šta se dešava s hard diskovima računara koji se odbacuju i zamjenjuju?

I tako dalje. To je niz osnovnih pitanja, koja nikako nisu iscrpna, a na koja bi bilo koja kompanija trebala odgovoriti.

Odgovor je ISMS

Odgovor na sva ta pitanja je uspostavljanje sistema upravljanja sigurnošću informacija (ISMS) koji će štiti imovinu kompanije. Postojanje ISMS sistema u kompaniji pomoći će da se spriječi oštećenje ili uništenje osjetljivih informacija kao i to da informacije ne dođu u pogrešne ruke.

ISMS je skup politika, procedura i kontrola koje štite integritet, povjerljivost i dostupnost osjetljivih podataka kompanije. On obuhvata procese, podatke i tehnologiju, kao i ponašanje zaposlenih. Kada se ISMS sveobuhvatno primjenjuje, postaje dio kulture kompanije.

Samo efikasna implementacija ISMS-a, koja podrazumijeva integraciju upravljanja informacijama u kulturu kompanije i obuku zaposlenih da je se pridržavaju, osigurat će visok stepen zaštite od povrede podataka.

Poboljšanje sigurnosti informacija sa standardom ISO/IEC 27001

Zajednički tehnički komitet za informacije koji su osnovali Međunarodna komisija za elektrotehniku (International Electrotechnical Commission – IEC) i Međunarodna organizacija za standardizaciju (International Organisation for Standardization – ISO), ISO/IEC JTC 1, preko jednog od svojih potkomiteta, SC 27, objavio je standard ISO/IEC 27001, *Informacione tehnologije – Sigurnosne*

tehnike – Sistemi upravljanja sigurnošću informacija – Zahtjevi.

Ovaj međunarodni standard precizira zahtjeve za uspostavljanje, implementaciju, održavanje i stalno unapređenje sistema upravljanja sigurnošću informacija u kontekstu organizacije, kao i procjenu i tretman rizika po sigurnost informacija koji su prilagođeni potrebama organizacije. Zahtjevi su generički i namijenjeni su da budu primjenljivi na sve organizacije, bez obzira na njihovu vrstu, veličinu ili prirodu. Oni daju preporuke u vezi s liderstvom, posvećenošću i politikama, kao i mjere za preduzimanje koraka s obzirom na rizike i prilike. Također pokrivaju pitanja kao što su resursi, kompetencije, svijest, komunikacija, operativno planiranje i kontrola, procjena rizika u području sigurnosti informacija te pitanja koja se tiču tretmana i učinka.

Standard ISO/IEC 27001 se ne odnosi samo na cyber sigurnost, već pokriva i to kako organizacija upravlja sigurnošću informacija koje posjeduje, kako za sopstvene operativne procese tako i za one koji se odnose na vanjske izvore, kao što su dobavljači, kupci, itd. Standard se također bavi prijetnjama koje dolaze od namjernih cyber napada.

Prednosti korištenja holističkog pristupa standardu ISO/IEC 27001 su mnogobrojne: usklađenost s nacionalnim i/ili regionalnim propisima; otpornost i bolji odgovor na cyber prijetnje; smanjeni troškovi kroz sistem kojim se upravlja na centralnom nivou, a koji se oslobađa višestrukih i neefikasnih procedura; dobro obaviješteni zaposlenici koji su svjesni svoje odgovornosti u pogledu sigurnosti kompanije.

IECQ certifikacija prema standardu ISO/IEC 27001

Certifikacijom prema standardu ISO/IEC 27001 organizacija pokazuje svojim zainteresovanim

stranama i kupcima da je posvećena upravljanju informacijama i da je sigurna. Ukratko, kompaniji se može vjerovati.

Iako certifikacija prema standardu ISO/IEC 27001 postoji od onda kada je standard objavljen tj. 2013. godine, tek je u posljednjih nekoliko godina IECQ, IEC-ov sistem za procjenu kvaliteta elektronskih komponenti, uspostavio istinski jedinstveni standardizovani način procjene i certifikacije ISMS sistema prema standardu ISO/IEC 27001.

Sve veća potreba organizacija da osiguraju nezavisan dokaz o usklađenosti sa standardom ISO/IEC 27001 za svoje ISMS sisteme navela je industriju da zatraži da IECQ-ova certifikaciona tijela (CB – *Certification Bodies*) budu u mogućnosti da obave procjenu i certifikaciju prema ovom standardu po AP shemi dok obavlja druge IECQ

procjene, na primjer one vezane za avioelektroniku ili upravljanje procesom koji se odnosi na opasne materije.

Ono što je navelo industriju da se obrati IECQ-u je nedostatak harmonizacije među brojnim certifikacionim tijelima koja nude sopstvene certifikate i primjenjuju svoja tumačenja standarda ISO/IEC 27001. Taj nedostatak je vremenom doveo do postojanja različitih pristupa i razlika u shvatanju onoga što različita certifikaciona tijela prihvataju. Stoga je industrija smatrala da je IECQ u stanju ponuditi jedinstven pristup primjeni standarda ISO/IEC 27001. Svi certifikati se mogu naći na web-stranici IECQ-a.

Više informacija o IECQ-u: www.iecq.org

Upotreba standarda za kvantifikovanje emisije stakleničkih gasova

Autor: Natalie Mouial

Preuzeto sa: www.iec.ch

Zemlje širom svijeta nastoje smanjiti porast globalne prosječne temperature postavljanjem ambicioznih ciljeva za smanjenje emisije stakleničkih gasova (GHG) kao dio njihove posvećenosti Pariskom sporazumu. Na primjer, Japan i Sjedinjene Američke Države su se obavezali da će do 2030. godine smanjiti nivo emisije GHG za 46%, odnosno 50%.

Ipak, da bi se ti ciljevi postigli bit će potrebno pokazati veću transparentnost u provođenju klimatskih akcija. Kao rezultat toga, finansijski sektor je osnovao Radnu grupu za otkrivanje finansijskih podataka u vezi s klimom (*Climate-related Financial Disclosures* – TCFD) kako bi povećao korisne informacije vezane za klimu. Projekt objavljivanja podataka o emisiji ugljen-dioksida (*Carbon Disclosure Project* – CDP) uspostavlja sistem koji pomaže privatnom i javnom sektoru da upravlja i ublaži njegov uticaj na klimatske promjene.

Također su u toku naponi da se pomogne u smanjenju GHG emisija uzrokovanih električnim i elektronskim (EE) proizvodima. Primjeri uključuju poboljšanja u nabavci sirovina i izradi proizvoda, produženje životnog vijeka proizvoda i ograničavanje ili zamjenu supstanci koje rezultiraju dodatnim emisijama GHG-a. Prema izvještaju koji je objavio Evropski biro za okoliš (European Environmental Bureau), produženje životnog vijeka svih mašina za pranje veša, pametnih telefona, laptopova i

usisivača u Evropskoj uniji za samo jednu godinu dovelo bi do toga da bi se do 2030. godine godišnje emisije ugljen-dioksida smanjile za približno četiri miliona tona.

Kao dio ovog napora, IEC radi na novom horizontalnom standardu, IEC 63372, koji će pružiti principe, metodologije i smjernice za kvantifikaciju i komunikaciju emisija GHG-a, smanjiti emisije i izbjeći emisije koje dolaze od EE proizvoda, usluga i sistema. Nacrt standarda IEC 63372 proširio je područje primjene dva već postojeća tehnička izvještaja, IEC TR 62725 i IEC TR 62726, kako bi uključio izbjegnute emisije, koje su definisane kao količina GHG-a koja se neće emitovati upotrebom digitalnih sistema.

Da bi bolje razumjeli ovaj nacrt standarda, razgovarali smo sa Takako Hirutom, menadžerom tehničkog komiteta IEC TC 111 Radne grupe 17 o stakleničkim gasovima.

Postoji li stvarna potreba za ovim standardom?

Neophodno je da se hitno preduzmu određene klimatske akcije, a organizacije moraju prijaviti i objaviti svoje obaveze, planove i rezultate (na primjer, CDP, TCFD). Zbog toga je organizacijama potreban međunarodni standard za kvantifikaciju emisija stakleničkih gasova, smanjenje emisija i izbjegnute emisije koji će koristiti jedinstvene metode

proračuna, tako da kompanije koje se bave EE proizvodima mogu odrediti količinu emisija za koje su odgovorne. Također smo prepoznali da postoji i rizik od zelenog marketinga tako da, uz pomoć ovog standarda, možemo reći da su rezultati usklađeni s dogovorenim zahtjevima i smjericama.

Standard se može koristiti za deklarisanje ili otkrivanje informacija o emisiji CO₂, smanjenju emisije i izbjegnutim emisijama za bilo koji EE proizvod, rješenje, sistem. Kroz otkrivanje informacija, industrija EE može tvrditi da njihovi proizvodi, rješenja i sistemi mogu smanjiti i/ili izbjeći emisije koje dolaze od korisnika i pomoći u rješavanju osnovnih društvenih pitanja. To jača vezu između potreba društva u cjelini za smanjenjem emisije CO₂ i doprinosa koji može dati EE industrija.

Po čemu se ovaj standard razlikuje od tehničkih izvještaja IEC TR 62725 i IEC TR 62726?

Tehnički izvještaj IEC TR 62725 je objavljen 2013, dok je tehnički izvještaj IEC TR 62726 objavljen 2014. godine i od tada se mnogo toga promijenilo. Tri su glavne tačke koje treba posebno istaknuti. Prva tačka je promjena iz tehničkog izvještaja u međunarodni standard, što će ga učiniti puno jačim u odnosu na postojeće publikacije, s obzirom na to da standard uključuje zahtjeve.

Drugo, područje primjene je prošireno tako da uključuje izbjegnute emisije, čime se izračunavaju količine GHG-a koje se ne emituju ili izbjegavaju, koristeći EE proizvode i sisteme, bez obzira na to da li su digitalizovani ili ne.

Posljednja tačka se odnosi na nove digitalne tehnologije. Vještačka inteligencija, IoT i „digitalni blizanci” imaju značajan potencijal za izbjegavanje emisija. Jedna od svrha ovog međunarodnog standarda je da uspostavi metodologije za procjenu izbjegnutih emisija upotrebom novih tehnologija.

Kako definišete izbjegnute emisije?

Izbjegnute emisije se odnose na smanjenje emisije stakleničkih gasova koja se dešava van granica organizacije koja izvještava, a koji su nastali kao direktna posljedica upotrebe njenih proizvoda. Na primjer, kada koristimo frižider s poboljšanom energetsom efikasnošću, hipotetički možemo smanjiti emisiju CO₂ u poređenju s konvencionalnim frižiderom koji troši više električne energije. Razlika između emisija GHG-a naprednog proizvoda, usluge ili rješenja i hipotetičkih emisija GHG-a konvencionalnog proizvoda služi kao osnovna referenca.

Izbjegnute emisije su kritikovane kao primjer zelenog marketinga u situacijama kada se emisije GHG-a povećavaju usljed uvođenja novih proizvoda ili zbog rasta tržišta.

Kako se ovaj standard može porediti s ostalima koji su izrađeni u skladu s Protokolom o stakleničkim gasovima, standardom ISO 14067, itd.?

Ovaj standard se posebno odnosi na EE proizvode. Iako je u osnovi usklađen s drugim standardima poput Protokola o stakleničkim gasovima i standarda ISO 14067, IEC 63372 se posebno fokusira na GHG emisije, smanjenje emisija i izbjegnute emisije koje dolaze od EE proizvoda, usluga i sistema. Nijedan drugi standard ne pruža metodu za izračunavanje izbjegnutih emisija. To je najdublji i najnapredniji standard na ovu temu.

Kako se ovaj standard bavi postizanjem Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija (SDG-ova)?

U ime EE industrije sa zadovoljstvom mogu reći da kroz ovaj standard pomažemo u postizanju Cilja 13 o klimatskim promjenama.

Pristup metaverzumu

Autor: Adrian Pennington

Preuzeto sa: www.iec.ch

Na događaju koji je organizovao CES (*Consumer Technology Association* – Udruženje za potrošačku tehnologiju) kompanije su se istinski potrudile da predstave rješenja, od pametnih naočala do kontaktnih sočiva, koja omogućavaju ljudima da zakorače u ovaj novi paralelni svijet koji se zove metaverzum odnosno metasvemir.

Metaverzum je pojam o kojem se najviše govorilo na ovogodišnjem CES-u održanom u Las Vegasu, čak i ako se sam termin može različito tumačiti. Većina ljudi shvata da se njime ukazuje na evoluciju interneta kao digitalnog svijeta koji blisko odražava naš realni svijet.

„Sada počinjemo pričati o metaverzumu na isti način na koji smo govorili o internetu ranih 1990-ih”, rekao je Stive Koenig, potpredsjednik istraživačkog sektora u Udruženju za potrošačku tehnologiju (CTA), organizaciji koja vodi CES, tokom obraćanja novinarima. „U vrijeme kad smo svi koristili 56k modeme i dial-up internet odnosno pristup internetu pomoću telefonske linije, bilo je nemoguće zamisliti sve ono što danas radimo na internetu. Mislim da je isto tako i s metaverzumom.” Koenig je ukazao na sastavne elemente koji će se koristiti za sklapanje „metaverzuskog imerzivnog digitalnog iskustva”, a koji uključuju računarstvo u oblaku (*cloud computing*), haptiku¹, volumetrijski video i 5G mreže.

U većini ovih oblasti IEC je taj koji odgovarajućim standardima postavlja temelje za njihov daljnji razvoj. IEC-ov tehnički komitet TC 100 nedavno je objavio novi dokument koji se odnosi na haptičku tehnologiju. IEC-ov i ISO-ov zajednički tehnički komitet, ISO/IEC JTC 1, koji priprema standarde za IT aplikacije, predvodi aktivnosti za izradu standarda vezanih za tehnologiju u oblaku i volumetrijski video.

Nove udobne naočale

Perspektiva pristupa metaverzumu dala je novi podsticaj kreatorima virtuelne, proširene i mješovite stvarnosti (VR/AR/MR). Novi asortiman pametnih naočala će se uskoro pojaviti na tržištu, a ponudit će mnogo udobnije iskustvo u gledanju od ranijih uređaja za VR/AR/MR stvarnost kao što su Oculus Rift, Google Glass i Magic Leap One – koji su ukinuti, ali čije nove verzije su u pripremi.

„Nošenje glomaznih slušalica na ušima neće biti budućnost metaverzuma”, kaže Michael Hayes, izvršni direktor vodeće kalifornijske kompanije u oblasti bio-mikroelektronskih mehaničkih sistema (*Bio-Microelectronic Mechanical Systems* – MEMS) i oftalmoloških tehnologija. „Naočale sa slušalicama su neudobne i ne možete ih koristiti”, slaže se Paul Travers, osnivač i izvršni direktor vodećeg proizvođača pametnih naočala koji se specijalizovao za izradu AR rješenja za radna mjesta i industriju. Jaehyeok Kim, izvršni direktor novoosnovane korejske kompanije, vjeruje da su pametne naočale jedini uređaj koji može kombinovati metaverzum i stvarni svijet i one će na kraju biti te koje će

¹Riječ haptic, iz grčkog : ἁπτικός (haptikos), znači "taktilno, koje se odnosi na osjet dodira". Wikipedia site:hr2hr.wiki; haptička tehnologija oponaša osjećaj dodira kroz primjenu vibracije, snage i pokreta kod korisnika.

„promijeniti osnove na kojima su zasnovani uređaji za računarske i videoigre, poslovanje i naš svakodnevni život”.

Većina pametnih naočala radi pomoću optičkih valovoda. To su strukture utisnute na komad stakla (bilo na jednom ili na oba sočiva) koje savijaju svjetlost ka oku iz izvora (obično mini projektora) ugrađenog u ugao okvira naočala. Izvor prekriva virtuelne objekte u vidokrugu korisnika naočala s podacima koji se obično dobijaju s pametnog telefona. Najnoviji napredak u ovoj oblasti težio je omogućavanju bežičnog povezivanja s pametnim telefonom i smanjenju veličine i težine te opreme.

Postoji samo nekoliko proizvođača koji mogu proizvoditi plastičnu AR optiku, a jedan od njih su T-Glasses, čiji je prototip prikazan na CES-u. „Plastična proizvodnja pametnih naočala pomoću kalupa za ubrizgavanje je veoma isplativa i prilagodljiva za masovnu proizvodnju”, objašnjava Kim. Kompanija je također razvila patentirani koncept pod nazivom PinMR koji omogućava proizvođačima da upare valovode s OLED mikrod displejima. Kim tvrdi da se upotrebom ove tehnike troši manje energije i da ima manji faktor oblika od drugih izvora svjetlosti.

Međunarodna komisija za elektrotehniku (International Electrotechnical Commission –IEC) razvija standarde za AR i VR, kao i displeje za pametne naočale. ISO/IEC JTC 1 Potkomitet 24 radi na interfejsima za aplikacije zasnovane na informacijskim tehnologijama koje se odnose na kompjutersku grafiku i virtuelnu stvarnost, obradu slike, predstavljanje podataka o okolini, podršku za mješovitu i proširenu stvarnost i interakciju s informacijama, kao i njihovu vizuelnu prezentaciju.

Tehnički komitet IEC TC 110 priprema standarde za elektronske displeje, uključujući OLED, 3D, holografske, kao i fleksibilne ekrane. Na primjer,

komitet je objavio standard IEC 62341-2-1 o OLED displejima, koji navodi osnovne ocjene i karakteristike modula OLED displeja. Također je izdao standard IEC 62629-41-1, tehnički izvještaj o 3D i uređajima s holografskim displejom.

Pametne naočale za proizvodnju i industriju

Analitičari poput onih iz kompanije ABI Research očekuju da će potrošačko tržište za pametne naočale rasti za 100% iz godine u godinu, od danas pa do 2026. godine (kada će biti isporučeno 28 miliona pametnih naočala), ali da je primjena u korporativnoj i industrijskoj sferi ta koja je dovela do rasta ove industrije.

Korporativna rješenja vlasnika kompanije Vuzix Paula Traversa proizilaze iz sistema za ciljanje s jednim objektivom Tac-Eye, koji je njegova kompanija razvila za američke specijalne snage 1997. Njihove naočale M400C se danas koriste za obuku hirurga prilikom medicinskih zahvata a koriste ih i radnici u skladištima za efikasniji odabir robe. Shield, najnovije pametne naočale koje je ova kompanija proizvela, koji je predstavljen na CES-u, sadrži revolucionarnu tehnologiju. Travers objašnjava: „Većina aktivnosti za koje biste nosili AR naočale obavljaju se na određenoj udaljenosti, ali je dužina normalnih valovoda beskonačna. To znači da kada stavite 3D sliku ispred nekoga da je približite na udaljenost od 0,6 metara, pojavljuje se problem fokusa koji kod mnogih ljudi uzrokuje stres. Dizajnirali smo naše valovode da mijenjaju fokalnu daljinu na otprilike oko 1,5 metara, što nošenje ovakvih naočala čini mnogo ugodnijim.”

Kompanija je ovo uparila s još jednom svojom MicroLED tehnologijom veličine zrna riže koja može dosegnuti svjetlinu od 2 miliona nita. Niti su jedinice koje mjere svjetlinu u smislu pokrivenosti područja. „MicroLED-ovi, smanjeni na nivo mikrona i upakovani u projektor manji od gumice za olovke,

znači da ovakvu tehnologiju možete instalirati u par naočala i da vam ona praktično nestaje iz vidokruga”, opisuje Travers.

Sljedeći korak su kontaktna sočiva

S tehnologijom koja je već na nano nivou uključena u pametne naočale, sljedeća logična evolucija bi bila sveukupno eliminisanje naočala. Povezana kontaktna sočiva su, recimo, jedan od narednih koraka.

Hayesova kompanija posjeduje patente za ugradnju komponentnih kola u meka hidrogelna kontaktna sočiva (za razliku od tvrdih gasopropusnih) kontaktnih sočiva i testirala ih je kod vodećih proizvođača ovih proizvoda. Michael Hayes je bio na CES-u u potrazi za programerima koji bi licencirali „pametnu biologiju”. „Naša tehnologija ima dvostruku sposobnost da podesi vid korisnika tako što omogućava bifokalno fokusiranje na kratke i velike udaljenosti, kao i da poveća vid pomoću grafičkih informacija baš kao heads-up displej”, kaže on. „Kontaktne sočiva će biti mnogo diskretnija i udobnija od pametnih naočala.”

Sočiva se napajaju pomoću mikrobaterije, koja se povezuje s telefonom korisnika preko Bluetootha i ima patentiranu metodu prikupljanja energije treptanjem očiju korisnika. Prikazane informacije mogu biti povezane sa zdravljem (kao što je praćenje nivoa šećera u krvi) ili funkcije poput onih koje su dostupne i na pametnom satu, na primjer žiroskop. Hayes također ukazuje na upozorenja iz realnog

svijeta kao što su ograničenja brzine i popusti u restoranima i, na kraju, sveobuhvatne informacije.

Interfejs mozak-mašina

Softver proširene i virtualne stvarnosti i hardver s kojim ćemo im pristupiti još uvijek je u ranim fazama razvoja. „U budućnosti vam neće trebati telefon već samo džepni uređaj koji je povezan”, kaže Travers. „Tehnološka industrija će iskoristiti sva ta dostignuća u računarstvu koja su potrebna za AR naočale i staviti ih u uređaj koji ćete nositi u džepu ili na ruci.

Dugoročno, možda nam uopšte neće trebati konvencionalni uređaj za nošenje. Mikročip ugrađen u naš nervni sistem mogao bi omogućiti ljudima da s internetom komuniciraju samo pomoću misli. Kompanija u vlasništvu Elona Muska koja se bavi interfejsom mozak-mašina kao da dolazi pravo iz naučne fantastike. Prema web-stranici kompanije, oni dizajniraju neuronski implantat koji će omogućiti pojedincima da „neposredno i visoko kvalitetno” kontrolišu računar ili mobilni uređaj. Čitava ideja je da se u dio mozga koji kontroliše kretanje umetnu elektrode čiji se promjer mjeri u mikronima. Kliničko ispitivanje ove metode na ljudima tek predstoji.

ISO

ISO VIJESTI

ISO puni 75!

Kada se ISO prvi put sastao 1947. godine, mnoge zemlje širom svijeta borile su se s obnovom i pokušavale su smisliti načine kako iz katastrofalne situacije izvući nešto dobro. Uz dosta hrabrosti i entuzijazma, nastojale su pronaći načine koji će promovisati najefikasniju tehnologiju. Izabrali su rješenje: ISO standardi.

Danas se naš svijet suočava s najvećim izazovima u svojoj historiji. Nastavit ćemo raditi na promovisanju prednosti standarda, na blagovremenom razvoju novih standarda, koristeći naš pouzdan sistem, zasnovan na transparentnosti i međunarodnom konsenzusu.

Međutim, ovdje se ne radi samo o rješavanju tehničkih problema, već i o uspostavljanju novog načina zajedničkog rada. ISO sistem je uspostavljen imajući u vidu osnovni princip: svaki glas se mora uzeti u obzir ako želimo zajedno živjeti i uspješno saradivati.

Dok slavimo dostignuća iz proteklih 75 godina, ipak gledamo u budućnost. Tempo promjena se stalno ubrzava, a ISO je taj koji vodi i upravlja ovom evolucijom.

Standard ISO 24201 koje je objavio ISO dokaz su uspjeha tog principa. Oni obuhvataju sve, od konkretnih tehničkih aspekata opipljivog svijeta do *cloud* (oblak) tehnologije koja vam omogućava da čitate ovaj članak.

Tokom proteklih 75 godina ISO standardi su zauzeli svoje mjesto u gotovo svakom aspektu našeg načina života. S obzirom na to da sada ima četiri puta više aktera nego kada je ISO osnovan, naši članovi su opredijeljeni ka izradi standarda koji mogu učiniti život lakšim, sigurnijim i boljim. To je definitivno dodatni razlog za slavlje.

Napredak do 2030

Autor: Roxanne Oclarino

Agenda za održivi razvoj do 2030. pokrenuta je 2015. godine kako bi se iskorijenilo siromaštvo, a svijet krenuo put mira, prosperiteta i kreiranja jednakih mogućnosti za sve. S dugom historijom koja datira još od 1947. godine, ISO i Ujedinjene nacije su se ujedinili sa zajedničkim ciljem da ovaj program postane stvarnost. Generalni direktor Ureda Ujedinjenih nacija u Ženevi (United Nations Office at Geneva - UNOG), Tatjana Valovaya, fokusira sve svoje napore na ovu saradnju i na to kako da se na najbolji način međunarodni standardi integrišu u proces postizanja Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija do 2030. godine.

The agenda 2030

Postizanje 17 ciljeva održivog razvoja (SDG-ova) koji su u samom središtu Agende Ujedinjenih nacija za održivi razvoj do 2030. zahtijeva nepokolebljivu političku volju i ambiciozno djelovanje zainteresovanih strana. Moramo transformirati finansijske, ekonomske i političke sisteme koji danas postoje u našim društvima kako bismo osigurali održivu budućnost za sve. Međutim, Samit o SDG-ovima održan u septembru 2020. i izvještaj koji je nakon njega objavljen ukazao je na to da je do sada na globalnom nivou uloženo nedovoljno napora. Napredak je i dalje neujednačen, a promjene se ne dešavaju potrebnim tempom. Drugim riječima, nismo na putu da postignemo Ciljeve održivog

razvoja do 2030. godine, čime se dovodi u pitanje obećanje koje se Agendom 2030. dalo sadašnjim i budućim generacijama.

Više od 1,6 milijardi djece ne ide školu, a desetina miliona ljudi izloženo je ekstremnom siromaštvo i gladi. Trenutno pandemija COVID-19, koja je izazivala zdravstvenu, ekonomsku i društvenu krizu bez presedana, ugrožava živote i egzistenciju mnogo većeg broja ljudi, što postizanje SDG-ova čini još težim, a potrebu da se ulože zajednički naponi na njihovom postizanju još hitnijom.

Podsticanje partnerstva

Dok se suočavamo s naletom COVID-19, veliki poremećaji u današnjem svijetu koji se stalno mijenja također mijenjaju i način na koji razmišljamo, kako se ponašamo ili poslužemo. Suočavanje s ovim poremećajima zahtijeva postojanje jasne globalne strategije koja može predvidjeti mnoge promjene i brzo se prilagoditi njima. Prema Tatjani Valovayoj, „globalna pandemija, klimatske promjene, ekonomske, društvene te rodne nejednakosti su globalni izazovi za koje apsolutno moramo pronaći multilateralna rješenja koja su primjenjiva na globalnom nivou”.

Ova koncepcija multilateralizma uzrokovala je povećanu potrebu za međunarodnim standardima. Koja je njihova uloga u globalnoj transformaciji? Jednostavno rečeno, oni pružaju već gotove alate koji su spremni za upotrebu kako bi ova tranzicija bila uspješna. Okupljanje različitih ključnih aktera pod okriljem ISO-a sastavni je dio multilateralnog pristupa koji je apsolutno neophodan za postizanje ciljeva Agende 2030. Gđa Valovaya je i sama snažan zagovornik multilateralizma. Prema njenim riječima, u ovim turbulentnim i intenzivnim vremenima Ciljevi

održivog razvoja Ujedinjenih nacija više nego ikada zahtijevaju postojanje partnerstava, jer su ljudi primorani da se suoče sa složenim globalnim izazovima uzimajući u obzir mnogo različitih dimenzija. Komentarišući poziv da se ubrza napredak, ona je podvukla potrebu za bližom saradnjom. „Pandemija nam je pokazala da smo svi zajedno u ovome. Apsolutno moramo pronaći globalna rješenja. Sama nacionalna rješenja neće biti dovoljna.”

Ono što generalni direktor UNOG-a tačnije zagovara jeste nova vrsta multilateralizma. Nadovezujući se na blisku saradnju koja se proteže decenijama, ISO i UN su tokom godina jačali svoj odnos, a nedavno je saradnja ojačana i zbog potrebe da se optimizuju rezultati SDG-ova. Zajedno, ove dvije organizacije rade na ubrzanju napretka ka postizanju Ciljeva održivog razvoja, uključujući podsticanje skalabilnih inovacija i mogućnosti za partnerstvo.

Zajedničke strategije

Pandemija je definitivno međunarodna rješenja stavila u prvi plan. Ona nam je na vrlo konkretan način pokazala koliko smo međusobno zavisni. Prema riječima gospođe Valovaye, izolacija nije rješenje. Kako ona kaže, „za nas je imperativ pronaći globalna rješenja, jer, iako nacionalna rješenja mogu dobro funkcionisati neko vrijeme, na duži rok ona nisu dobra. Ono što je pandemija zapravo otkrila jeste da nam je neophodna zajednička strategija kako bi se donijela odluka o odgovarajućim mjerama te kako ih koordinirati da bi bile efikasnije.”

Pandemija je međunarodna rješenja stavila u prvi plan.

Gospođa Valovaya navodi sljedeći primjer: Iako je pranje ruku ili dezinfekcija jedan od najefikasnijih načina za usporavanje prenošenja virusa, 4,2 milijarde ljudi, više od polovine svjetske populacije, još uvijek nema pristup čistoj vodi. Ovaj problem dovodi u pitanje ostvarivanje osnovnog ljudskog prava za milijarde ljudi, a to je pravo na vodu za piće i

sanitarije. Generalni direktor UNOG-a objašnjava kako je pandemija čovječanstvu poslužila kao efikasno „upozorenje” promovirajući dugoročne održive prakse. S obzirom na to da ne možemo podići obim proizvodnje, jedino rješenje je da budemo efikasniji s onim što imamo.

Poboljšanje efikasnosti je jedno od načela ISO-a. Pitanje vode (i njenog efikasnog korištenja) je jedna od glavnih tema, na osnovu koje je do danas izrađeno više od hiljadu standarda. Nedavno objavljeni standard ISO 46001¹, *Sistemi upravljanja efikasnošću korištenja vode – Zahtjevi s uputstvom za upotrebu (Water efficiency management systems — Requirements with guidance for use)*, ima za cilj da pomogne organizacijama svih veličina i vrsta da budu efikasnije u korištenju vode te pruža metode i alate za procjenu i obračun upotrebe vode kao i načine za utvrđivanje i provođenje mjera za optimizaciju tog korištenja. Svi ti standardi direktno doprinose postizanju Cilja 6 održivog razvoja, koji garantuje svima pristup i održivo upravljanje uslugama vodosnabdijevanja i kanalizacije.

Globalizovani svijet, suočen s izazovima globalne prirode, zahtijeva usklađenu akciju na globalnom nivou.

Borba protiv klimatskih promjena

Kako objašnjava gospođa Valovaya, današnji globalni izazovi zahtijevaju ubrzanje procesa donošenja odluka, kao i traženje konsenzusa među našim društvima. Jedan od suštinskih zadataka ISO-a je da uskladi različite pristupe kako bi se došlo do koherentne perspektive koja nam omogućava da se suočimo s mnogim globalnim izazovima koji danas postoje. Uzmimo na primjer klimatske promjene: „Standardi su ti koji imaju centralnu ulogu u borbi protiv klimatskih promjena; postoji čitav niz standarda koji imaju za cilj da pomognu određenim sektorima da smanje svoj uticaj na klimu”, podsjeća ona. ISO je razvio više od devetsto ekoloških

¹ Prevod naziva standarda ISO 46001 je neslužben prevod. Standard ISO 46001 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

standarda koji direktno doprinose postizanju Cilja 13 održivog razvoja o klimatskim akcijama. ISO također nastavlja aktivno učestvovati na samitima Konferencije strana (COP) Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija za klimatske promjene, gdje njegovi stručnjaci naglašavaju važnost standarda za otvaranje globalnih tržišta za čistu energiju i energetske efikasne tehnologije i podržavanje prakse za prilagođavanje i ublažavanje klimatskih promjena.

Standardi za zaštitu okoliša također pomažu vladama i organizacijama da se nose s klimatskim promjenama. Ova serija standarda se smatra suštinskom za tržište koje se bavi stakleničkim gasovima (Greenhouse Gas - GHG) odnosno problemima vezanim za neutralnost ugljen-dioksida, planovima o trgovini emisijama gasova, neutralizaciji emisija te strategija i politikom niske emisije ugljen-dioksida. Kao što objašnjava generalni direktor UNOG-a, standardi su ti koji nam daju odličan način da implementiramo naše strategije klimatskih akcija. „Dakle, iako mislim da imamo adekvatnu mapu puta [za 2030], ISO standardi pružaju indikatore koje moramo uzeti u obzir da bismo postigli svoje ciljeve.”

Zatvaranje jaza među polovima

Klimatske promjene imaju veći uticaj na kategorije stanovništva čiji život zavisi od prirodnih resursa i koje su manje sposobne da reaguju na prirodne opasnosti kao što su uragani, poplave ili suše. U situacijama siromaštva žene su te koje su generalno izložene većim rizicima vezanim za efekte klimatskih promjena, te i dalje predstavljaju većinu siromašnih u svijetu. Pored toga, nedovoljna zastupljenost žena u procesima donošenja odluka i na tržištu rada ih sprečava da daju veći doprinos borbi protiv klimatskih promjena.

Oснаživanje i muškaraca i žena je ključni cilj SDG-a 5 o rodnoj ravnopravnosti. Kao internacionalna zagovornica rodne ravnopravnosti i prva žena koja je bila generalni direktor UNOG-a, gospođa Valovaya vjeruje da će rješavanje problema vezanih za rodnu odgovornost dovesti do korjenitih promjena na bolje. Ona napominje da, iako su globalni napori za

postizanje Cilja 5 održivog razvoja posljednjih godina donijeli određene rezultate, izazovi i dalje postoje. Prema njenim riječima, neophodno je osigurati jednake mogućnosti i za žene i za muškarce, a za to moramo imati standarde koji će ovaj parametar uzeti u obzir.

Međunarodna organizacija za standardizaciju (International Organization for Standardization – ISO) je, zajedno s mnogim drugim organizacijama, potpisala Deklaraciju o rodno odgovornim standardima i razvoju standarda u sjedištu Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu 2019. godine. Samim svojim potpisom, ISO se formalno obavezao da će razmotriti rodna pitanja u razvoju i implementaciji međunarodnih standarda kako bi se postigli ciljevi inkluzije i raznolikosti. Cilj je da se podrže inkluzivniji i rodno izbalansirani procesi izrade standarda i da se ojača integrisanje rodni pitanja u same standarde, uključujući i rodno fokusiranu analizu ovog pitanja za razvoj ili reviziju svih standarda.

Zajednička odgovornost

Međutim, na globalnom nivou glavna poteškoća nije *zašto* trebamo sarađivati nego *kako* to trebamo raditi. Inkluzivni multilateralizam se oslanja na aktivnu interakciju država članica i njihovih vlada, civilnog društva, poslovanja, lokalnih i regionalnih vlasti i mnogih drugih zainteresovanih strana – i to mobilisući cjelokupno političko, ekonomsko i društveno tkivo našeg društva. Nema sumnje da međunarodna koordinacija na ovom nivou može imati pozitivan uticaj na ljudski razvoj i njihovu dobrobit.

Danas se kolektivno suočavamo s međusobno povezanim globalnim izazovima koji zahtijevaju pristup koji će objediniti više zainteresovanih strana u podršci održivom razvoju. Kriza izazvana pandemijom COVID-19, na primjer, razotkrila je ključne slabosti u današnjem hiperglobalizovanom načinu proizvodnje, kao i značajne praznine u arhitekturi globalnog upravljanja. Globalizovani svijet, suočen s izazovima globalne prirode, zahtijeva usklađenu akciju na globalnom nivou.

Slavljenje žena i djevojaka u nauci

Autor: Elizabeth Gasiorowski-Denis

Od Marie Curie do Barbare McClintock, žene su imale ključnu ulogu u nauci i ne samo da su pomogle u oblikovanju svijeta u kojem danas živimo, već su ga i definisale. Međunarodni dan žena i djevojaka u nauci ove godine ističe suštinsku ulogu žena i djevojaka u naučnim i tehničkim zajednicama i potrebu za većim angažovanjem.

Na ovaj Dan žena, čiji je tema „Jednakost, različitost i inkluzija: voda nas spaja”, skreće se pažnja na značaj učešća žena u naučnim oblastima kao i na značaj rodne ravnopravnosti u postizanju Cilja 6 održivog razvoja (Čista voda i sanitacija). Rodna ravnopravnost je globalni prioritet Agende za održivi razvoj do 2030, a podrška mladim djevojkama, njihovom obrazovanju i postizanju punog kapaciteta u omogućavanju da se njihove ideje čuju predstavlja važnu polugu razvoja.

Dr. Veronica Muzquiz Edwards vjeruje u obrazovanje jer je ono to koje je omogućilo da izgradi svoju karijeru. Danas je gospođa Edwards predsjednica i izvršna direktorica Instituta za zdravstvene standarde, organizacije koju je ANSI akreditovao za razvoj standarda za poboljšanje zdravlja i blagostanja ljudi uz istovremeno unapređenje jednakosti, efikasnosti i efektivnosti u zdravstvenim organizacijama kroz razvoj standarda.

„Da bismo u potpunosti razumjeli šta nas čini ljudima, moramo razumjeti i ono po čemu smo različiti”, objašnjava ona. „Žene kombinuju moćnu, jedinstvenu i holističku viziju s naukom koja ima potencijal za unapređenje industrije na načine koji su ranije bili zanemareni ili nedovoljno istraženi.”

Gospođa Edwards je također predsjedavajuća Tehničkog komiteta ISO/TC 304, *Upravljanje*

zdravstvenim organizacijama. Ovaj međunarodni komitet, koji ima 32 člana, a u kojem učestvuju i zemlje posmatrači, odgovoran je za razvoj globalnih standarda u oblasti zdravstvene administracije, posebno onih koji se odnose na glavna pitanja kao što su telezdravstvo, odgovor u slučaju pandemije ili upravljanje kvalitetom zdravstvene zaštite.

Iako postoji globalni trend da se što više djevojaka privuče u okrilje nauke, tehnologije, inženjeringa i matematike, gospođa Edwards naglašava potrebu da se poveća i učešće žena u standardizaciji. „Sve veći broj ženskih lidera s jakim vizionarskim duhom podstaknut će izradu nove generacije naučno zasnovanih standarda koji su zaista kolaborativni. Svake godine mnoštvo žena koje u sebi nose strast za inovacijama završavaju studije širom svijeta. Da bi se probile u naučnim oblastima, one moraju biti u mogućnosti da računaju na povećanu svijest i profesionalno mentorstvo svakog od nas.”

Kao dio svog ambicioznog Akcionog plana za rodnu ravnopravnost, ISO je kao jedan od svojih prioriteta naveo prikupljanje podataka, uspostavljanje mreže za razmjenu najboljih praksi i podizanje svijesti o standardima za podršku rodnoj ravnopravnosti i osnaživanju žena. Dr. Edwards je jedna od hiljada stručnjaka koji učestvuju u globalnoj debati o ISO standardima dok sarađuju s ekspertima iz raznih industrija širom svijeta na izgradnji održive, rodno ravnopravne budućnosti.

Pridružite se ovoj diskusiji s heštegom #WomenInScience!

Društvene mreže i upravljanje vanrednim situacijama

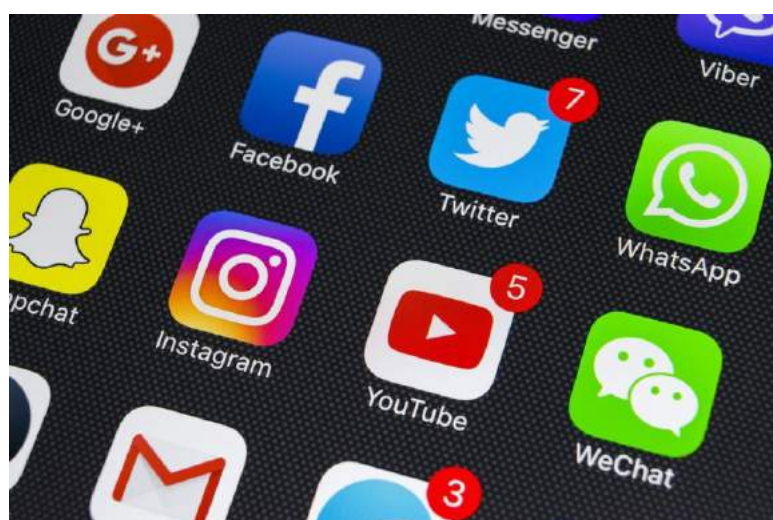
Autor: Barnaby Lewis

Za mnoge organizacije i preduzeća društveni mediji su ti koji predstavljaju odličan način da se dopre do ljudi koji su im bitni. Međutim, brzina kojom informacije postaju dostupne također znači da su društvene platforme od neprocjenjive vrijednosti za prenošenje najnovijih informacija u vanrednim situacijama.

Nažalost, dezinformacije se jednako brzo šire, a mogu imati potencijalno katastrofalne posljedice. Da biste se nosili s teškim situacijama koje zahtijevaju efikasnu komunikaciju, sada se možete osloniti na uputstva iz standarda ISO 22329¹, *Sigurnost i otpornost – Upravljanje vanrednim situacijama – Smjernice za korištenje društvenih mreža u vanrednim situacijama (Security and resilience — Emergency management — Guidelines for the use of social media in emergencies)*, najnoviji međunarodni standard koji je izradio ISO-ov tehnički komitet nadležan za ova pitanja.

Ovaj novi međunarodni standard je u potpunosti revolucionaran i maksimalno koristi višestruke platforme koje su danas dostupne kako bi prenio prave informacije pravim ljudima u pravo vrijeme.

Mnogi prvo odlaze na društvene mreže kada se žele informisati o nečemu ili kada hoće drugima saopštiti šta se dešava u njihovim životima. Od suštinskog je značaja da se u vanrednim situacijama osigura da su dostupne informacije pouzdane.

Pored toga što nudi smjernice za korištenje društvenih medija u upravljanju vanrednim situacijama, ovaj novi ISO standard također pomaže organizacijama i široj javnosti da te mreže efikasno koriste i komuniciraju preko njih prije, tokom i poslije vanredne situacije. On također pokriva načine na koje društveni mediji podržavaju rad hitnih službi.

Standard ISO 22329 je namijenjen svima koji su uključeni u upravljanje vanrednim situacijama i kriznu komunikaciju, uključujući vladine i nevladine organizacije i preduzeća. Ovaj standard je izradio Tehnički komitet ISO/TC 292, Sigurnost i otpornost, čiji sekretarijat vodi Švedski institut za standarde (Swedish Institute for Standards – SIS), član ISO-a. Možete ga nabaviti kod Instituta za standardizaciju Bosne i Hercegovine ili preko ISO prodavnice.

¹Prevod naziva standarda ISO 22329 je neslužben prevod. Standard ISO 22329 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

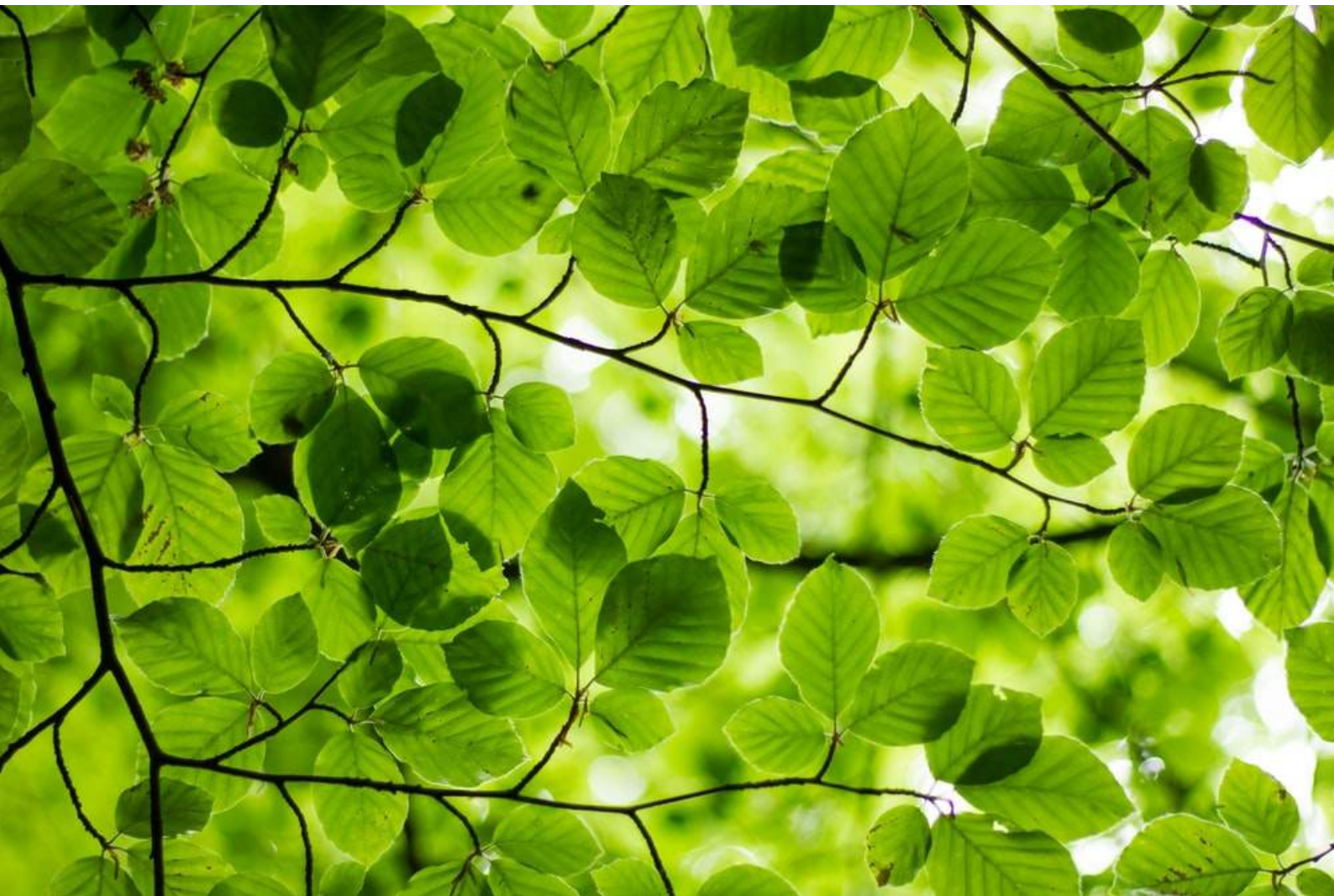
Održati zeleno obećanje

Napredak održivog finansiranja će se najvjerojatnije nastaviti pošto većina vlada širom svijeta nastoji smanjiti zagađenje i emisije GHG-a, a sve veći broj regulatornih tijela zahtijeva od kompanija da prijave rizike vezane za klimu. Sektor proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora, na primjer, udvostručio se u protekloj deceniji odnosno u posljednjih 15 godina je porastao za više od četiri puta.

Uprkos porastu investicija, za postizanje ciljeva Pariskog sporazuma i Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija bit će potrebno uraditi još mnogo više. U stvari, bolje je reći da su neophodna kolosalna ulaganja. Prema Svjetskom ekonomskom forumu, godišnje ćemo morati ulagati oko 5700 milijardi dolara u zelenu infrastrukturu, dok nam je

prema Međunarodnoj agenciji za energiju potrebno najmanje 5300 milijardi dolara u narednih 15 godina za borbu protiv klimatskih promjena, a da ne spominjemo ulaganja u druge oblasti održivosti kao što je cirkularna ekonomija u nastajanju.

Jasno je da postoji hitna potreba za pouzdanim, kredibilnim, potpuno razvijenim i široko prihvaćenim standardima. Međunarodni standardi mogu pomoći u organizovanju tržišta održivog finansiranja u nastajanju i u stvaranju povjerenja koje je potrebno investitorima. Stručnjaci zaduženi za razvoj standarda koji se odnose na održivo finansiranje s velikom preciznošću navode razloge za to. „Međunarodni standardi će omogućiti harmonizaciju, kredibilitet, transparentnost i povjerenje”,

kaže John Shideler iz kompanije Futurepast Inc., koji vodi grupu eksperata unutar ISO/TC 207, *Upravljanje zaštitom okoliša*, ISO-ovog tehničkog komiteta koji je odgovoran za razvoj serije standarda vezanih za zelene obveznice i kredite. Jasno je da su hitno potrebni široko prihvaćeni standardi.

Zelene obveznice i ostalo

„Neophodni su nam standardi za sprečavanje zelenog marketinga”, kaže Hayden Morgan iz Green Investment Group, koji vodi ekspertsku grupu u tehničkom komitetu ISO/TC 322, *Održivo finansiranje*. „Rad koji se obavlja u okviru ove grupe ima za cilj da pomogne organizacijama širom svijeta da integrišu principe održivosti u svoje aktivnosti”, kaže on. „Ako to ne uradimo, moraćemo se nositi sa zelenim marketingom, kao što je precjenjivanje ekoloških dostignuća.”

Šta su zapravo zelene obveznice? Zelene obveznice, također poznate kao klimatske obveznice, namijenjene su finansiranju pozitivnih ekoloških ili klimatskih projekata. Međutim, nisu sve zelene obveznice jednake. Zeleni marketing – ili barem percepcija o njemu – jedna je od prepreka koja koči napredak zelenih obveznica jer koristi lažne argumenate da ubijedi investitore u ovoj oblasti u navodne koristi vezane uz klimu.

Zelene obveznice postoje skoro već 15 godina i od tada se pojavio čitav niz standarda, smjernica i poslovnih pravila čiji je cilj da uspostave čvrste temelje ovog poslovanja i, štaviše, zaustave zeleni marketing. Ne umanjujući njihov značaj u kontekstu tržišta u razvoju, sada su nam potrebni ISO standardi kako bismo osigurali njihovu strukturu, transparentnost i kredibilitet kroz međunarodno priznate sisteme certifikacije, koji će otkočiti ulaganje milijardi dolara potrebnih za održivi razvoj. To su ciljevi potpune nove serije standarda koji obuhvataju zelene obveznice, zelene kredite, taksonomiju zelenih obveznica i verifikaciju.

Za šta će se koristiti standard ISO 14030? „Cilj je da se osigura jasnoća i opiše ono što je potrebno da bi se utvrdila prihvatljivost i kredibilitet zelenih

dužničkih instrumenata, kao i da se osigura pouzdan mehanizam izvještavanja, tako da investitori imaju rezultate koji su im potrebni za donošenje informisanih odluka”, kaže Shideler. Učešće finansijskog sektora je ključni faktor za uspjeh ovih standarda, a radna grupa je imala sreću da joj je pružena ogromna podrška. „Ta podrška je pomogla da se izrade standardi koji su u skladu i sa standardima za zelene obveznice i s principima zelenih kredita”, zaključuje Shideler.

Biodiverzifikacijski svijet

Mnogi investitori počinju shvatati da šteta po biodiverzitet također utiče na povrat njihovih ulaganja. Stoga je u njihovom interesu da izmjere uticaj problema i pronađu rješenja. Početkom 2020. godine ISO je osnovao tehnički komitet ISO/TC 331, *Biodiverzitet*, kako bi uz pomoć posebno prilagođenih standarda podržao raznolikost života na Zemlji. „Želimo preokrenuti situaciju i uspostaviti zdraviji odnos između naših ekonomija i naših ekosistema, vezu koja podstiče očuvanje biodiverziteta i istovremeno kreira mogućnosti za održivi razvoj”, objašnjava Caroline Lhuillery, menadžer komiteta. „Tehnički komitet ISO/TC 331 ima za cilj da formuliše zahtjeve, principe i smjernice, definiše okvire i razvije pomoćne alate u holističkom, objedinjujućem i globalnom pristupu”, rekla je ona.

Prijetnje po biodiverzitet iz svih mogućih izvora brzo dostižu kritični nivo koji može izazvati duboke promjene u broju i distribuciji vrsta, kao i u funkcionisanju ekosistema. Trenutna stopa izumiranja vrsta je hiljadu puta veća nego prije pojave ljudi i očekuje se da će se i dalje povećati zahvaljujući očekivanim gubicima staništa usljed prenamjene zemljišta i sve veće pojave neautohtonih vrsta.

„ISO standardi o biodiverzitetu podstaknut će organizacije iz državnog i privatnog sektora da integrišu pitanja biodiverziteta u svoje strategije, donošenje odluka i akcije”, dodaje ona. Doduše, na nacionalnom nivou već postoje standardi i protokoli koji omogućavaju procjenu i upravljanje biodiverzitetom, ali koji su, prema dostupnim indikacijama,

fragmentirani i neusklađeni. Čak i kada imamo zakonske odredbe i prateće instrumente i dalje postoje značajne varijacije u pristupu na regionalnom i nacionalnom nivou.

Ovo je područje gdje će se harmonizovani standardi pokazati posebno korisnim. „Da bi preduzele određenu mjeru, organizacijama je potrebna zajednička definicija biodiverziteta, odnosno rigorozan okvir za djelovanje, metode, kriterije za procjenu uticaja i napretka, i konkretni primjeri”, kaže gospođa Lhuillery. Ukratko, potreban nam je globalno usklađen pristup. „Budući standardi će uključivati standardizovane termine i definicije za globalnu upotrebu, metodologije za analizu uticaja, okvire za definisanje strategija i akcionih planova, i alate za praćenje i izvještavanje.”

Buđenje interesa

Prelazak na privredu s neutralnom emisijom ugljen-dioksida uticat će na sve aspekte načina na koji proizvodimo robu, pružamo usluge, putujemo i konzumiramo proizvode. To će također uticati i na način na koji radimo. U izvještaju Evropske komisije navodi se da bi ovaj prelazak trebao dovesti do otvaranja više od milion radnih mjesta do 2030. godine.

Međunarodna organizacija za standardizaciju nastoji doprinijeti ovom procesu tako što će ubrzati prelazak na društvo s niskim emisijama ugljen-dioksida. Londonska deklaracija u osnovi predstavlja istorijsku posvećenost ISO-a rješavanju klimatskih promjena kroz standarde. Suštinsku ulogu standarda također su istakli lideri G20, kao i učesnici događaja COP26, a ISO je spreman ispuniti sve svoje obaveze.

Tranzicija je u mnogim zajednicama i preduzećima koja razmišljaju o budućnosti već počela, ali je potrebno da prođe određeno vrijeme da bi se postigla održivost. Pravo pitanje je koliko će se brzo odvijati ova tranzicija ka održivijim oblicima proizvodnje i upravljanja zaštitom okoliša i da li ona zaista može pomoći da se ublaže efekti velikih

promjena okoliša. Ono u šta smo sigurni je da će standardi nesumnjivo igrati ključnu ulogu u oblikovanju zelenijeg odnosno ekološkijeg načina života kojem svijet teži.

Svi se slažemo oko nekoliko krucijalnih stvari. Svi želimo da zrak koji udišemo, voda koju pijemo i hrana koju jedemo ne sadrže toksične supstance. Želimo našoj djeci ostaviti planetu barem u onom stanju kakvu su nama ostavili naši roditelji. Ekološki održiv svijet omogućit će nam da ostvarimo sve ove ciljeve, tačnije ciljeve koji se mogu postići samo razvojem standarda i njihovom upotrebom na globalnom nivou.

Klimatska saradnja u svijetu koji se mijenja

S obzirom na to da se nalazimo u situaciji gdje se lažne vijesti takmiče s pravom naukom kada govorimo o tome kako se treba pozabaviti ključnim pitanjima kao što su globalno zagrijavanje i pandemija COVID-19, sada je važnije nego ikada da se dogovore zajednički standardi i da svi znaju koji su to dokazani primjeri najbolje prakse. U 17. izdanju godišnjeg izvještaja Svjetskog ekonomskog foruma tj. Izveštaju o globalnim rizicima za 2022. svjetski lideri se podstiču da se okupe i usvoje koordiniran odgovor više zainteresovanih strana kako bi se osigurao prelazak na ekonomiju s neto nultim stepenom emisija.

To je, recimo, problem gdje Međunarodna organizacija za standardizaciju (International Organization for Standardization – ISO) može igrati ključnu ulogu tako što će osigurati centralizovani resurs kako stručnjaci širom svijeta ne bi morali provoditi jedne te iste osnovne eksperimente ili raspravljati o nekim utvrđenim činjenicama. Globalni uticaj klimatskih promjena naglašava tu ogromnu potrebu za konsenzusom, dok istovremeno iskorištava sposobnost čovječanstva da kroz saradnju brže i efikasnije rješava probleme.

Londonska deklaracija

Londonska deklaracija predstavlja istorijsku posvećenost ISO-a borbi protiv klimatskih promjena kroz standarde. Ovu ključnu ulogu standarda dodatno su istaknuli lideri G20, kao i na događaju COP26, a ISO je spreman svoje obaveze pretočiti u aktivnosti. ISO standardi pomažu kompanijama, organizacijama i vladama da se prilagode klimatskim promjenama, kvantifikuju emisije stakleničkih gasova i promoviraju širenje dobrih praksi u upravljanju okolišem.

Ovi globalni standardi pomažu da se izmjeri ugljenični otisak skoro svega, bilo gdje, od putnika koji putuju

širog svijeta do automobila koji prosto gutaju benzin. Oni također pomažu zemljama u razvoju da manje zagađuju okoliš, kao što je, na primjer, usvajanje strogih standarda za emisije ispušnih gasova vozila u Ruandi. Bez najsavremenijih međunarodnih standarda, industrija i druge zainteresovane strane neće moći postići svoje ciljeve.

Međunarodna organizacija za standardizaciju se obavezala da će podržati uspješnu provedbu Pariskog sporazuma, zatim postizanje Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija kao i Poziva Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (United Nations Development Programme - UNDP) na akciju za prilagođavanje i otpornost. Da bi se postigli svi ti ciljevi od ogromne važnosti je da o standardima ne odlučuju samo političari ili kompanije, već da se u to odlučivanje također uključi civilno društvo i oni koji su najranjiviji zbog razarajućeg uticaja klimatskih promjena. Podrška članica ISO-a i šire međunarodne zajednice Londonskoj deklaraciji uveliko će doprinijeti tome da ovo u suštini i zaživi.

Danas, više nego ikad, svijetu su potrebne smjernice.

Oснаživanje djelovanja

Osim što nude najsavremenija rješenja, ISO standardi mogu osigurati vladama i industriji strukturiran i pragmatičan pristup suočavanja sa štetom izazvanom klimatskim promjenama, osnažujući ih da počnu djelovati.

Samit COP26, koji je održan u Glazgovu u novembru 2021. godine, razotkrio je šokantne razlike koje i dalje postoje u našim pristupima suočavanju s najhitnijim izazovom s kojim se svijet suočava: klimatskim promjenama. „Definitivno imamo manjak kredibiliteta i višak konfuzije oko smanjenja emisija

GHG-a i postizanja ciljeva s neto nultom emisijom, kao i s različitim značenjima i različitim pokazateljima”, upozorio je generalni sekretar UN-a Antonio Guterres globalne lidere na samitu COP26. Kao odgovor na ovaj problem, Guterres je rekao da će „osnovati ekspertsku grupu koja će predložiti jasne standarde za mjerenje i analizu obaveza nedržavnih aktera za postizanje neto nulte emisije”.

Dok svijet nastoji ispuniti ove ambiciozne neto-nulta ciljeve, vlade, lideri u industriji, zajednice i potrošači će morati pronaći inovativna rješenja za složene izazove koje klimatske promjene nose sa sobom. Međunarodni standardi mogu igrati ključnu ulogu u kreiranju smislenih promjena zasnovanih na konsenzusu.

Kina podržava klimatske promjene preko Londonske deklaracije

Autor: Barnaby Lewis

U borbi protiv mračne realnosti izazvane klimatskim promjenama, malo zemalja se suočilo s tolikim pritiskom da donese ispravne odluke kao što je Kina. Manji broj njih se i dalje suočava s ogromnim stepenom složenosti kako da ostvare cilj od nulte neto stope emisije GHG gasova.

Manje naseljenim ili razvijenijim zemljama je puno lakše da se opredijele za senzacionalističke izjave koje će privući pažnju medija, ali sama Kina se suočava s jedinstvenim izazovima. Tačnije, Kina mora osigurati da se ekonomski razvoj nastavi istim tempom, a istovremeno omogućiti da se rezultirajuće poboljšanje kvaliteta života na adekvatan i uravnotežen način distribuira na otprilike 1,4 milijarde ljudi koji žive u Kini.

Međutim, pronalaženje prave ravnoteže između zaštite okoliša i težnje za razvojem predstavlja izazov i čak može izgledati kontradiktorno. Dakle, prvenstveno se mora priznati da ako se ništa ne učini da se stvari promijene, posljedice mogu biti katastrofalne i mogu izbrisati napredak postignut posljednjih decenija. Drugim riječima, klimatske promjene su od suštinskog značaja za poboljšanje kvaliteta života, poljoprivredne proizvodnje, sigurnosti hrane i sredstava za život.

Klimatske promjene su imale dugoročne efekte na okoliš i društveno-ekonomski razvoj Kine i već predstavljaju ozbiljnu prijetnju njenim rezervama hrane i vode, ekosistemima, energetske resursima, kao i prijetnju po sigurnost u urbanoj sredini te sigurnost ljudi i imovine.

To je jedan od razloga zašto Kina već dugo preduzima niz drastičnih klimatskih akcija na

sopstvenu inicijativu, dok aktivno učestvuje u globalnim inicijativama kao što je Pariski sporazum. Predsjednik Xi Jinping je 2020. objavio da Kina teži neutralnosti emisije ugljen-dioksida do 2060. godine, čiji bi vrhunac bio dostignut 2030. godine. Kao glavni centar proizvodnje na globalnom nivou, Kina masovno izvozi robu široke potrošnje, kao i prehrambene i proizvode od čelika. Kina će morati primijeniti niz drastičnih mjera za transformaciju ovih sektora kako bi do 2060. godine postigla cilj koji je sebi postavila.

Potpisnica Londonske deklaracije, istorijskog sporazuma usvojenog na Generalnoj skupštini ISO-a 2021, Kina postavlja standarde u samo središte svog pristupa i istovremeno razvija konzistentan pristup smanjenju emisija, poboljšanju efikasnosti i mjerenju napretka u ovoj ogromnoj i raznolikoj zemlji.

Dr. Tian Shihong, iz SAC-a, ponovo je potvrdio značaj ove deklaracije koja omogućava da njihove namjere pretoče u djelo.

SAC namjerava da radi zajedno sa svim članicama ISO-a na razvoju relevantnih međunarodnih standarda za borbu protiv klimatskih promjena, odnosno promovisanju efikasne primjene Londonske deklaracije i postizanju ciljeva Pariskog sporazuma kao i Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija.

Saznajte više o članicama ISO-a i organizacijama koje su podržale Londonsku deklaraciju te o načinima kako standardi pomažu da se izgradi održiviji svijet.

CENELEC

CEN/CENELEC VIJESTI

CEN i CENELEC pozdravljaju novu Strategiju evropske standardizacije

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Evropski komitet za standardizaciju (the European Committee for Standardization – CEN) i Evropski komitet za standardizaciju iz područja elektrotehnike (the European Committee for Electrotechnical Standardization – CENELEC), dvije od tri zvanično priznate evropske organizacije za standardizaciju, pozdravljaju novu Strategiju evropske standardizacije koja jača zajedničke napore usmjerene na ispunjenje ambicija dvostruke tranzicije.

Strategija, koju je nedavno objavila Evropska komisija, ima za cilj da odgovori na potrebu Evrope da ojača stratešku ulogu koju standardi igraju na jedinstvenom i globalnom tržištu. Ona utvrđuje korake za bolju podršku evropskoj konkurentnosti i strateškoj autonomiji, olakšava širenje evropskih inovacija i osigurava usklađenost evropskih i međunarodnih standarda s interesima i vrijednostima u EU. CEN i CENELEC dijele vrijednost koju Strategija daje standardima kao ključnom alatu za doprinos otpornoj zelenoj i digitalnoj transformaciji EU industrijskog ekosistema.

U skladu s tim, ove dvije organizacije ponovo potvrđuju važnost jačanja liderstva EU u uspostavljanju standarda kako bi se podržala globalna konkurentnost evropskih kompanija, posebno u strateškim sektorima kao što su vještačka inteligencija, cyber sigurnost, vodonik, baterije i industrijski podaci. U tom cilju, članovi CEN-a i CENELEC-a će iskoristiti svoje veze s ISO-om i IEC-om kako bi pokrenuli usklađene evropske inicijative, ojačali zajednički uticaj i preuzeli globalno liderstvo u ovim sektorima.

CEN i CENELEC su pohvalili činjenicu da nova strategija podržava jedinstvo Evropskog standardi-

zacijskog sistema (*European Standardization System – ESS*), inkluzivnog i zasnovanog na potrebama tržišta, koji radi na principu nacionalnog delegiranja. Koherentno, efikasno i snažno javno-privatno partnerstvo je od ključnog značaja za vodeći položaj Evrope. Ova posvećenost će povećati strateško usklađivanje među kreatorima politike i regulatornim tijelima, istraživačima i inovatorima, i industrijskim i društvenim akterima, od kojih se traži da predvide i usklade zajedničke stavove oko pitanja koja su prioritetna za Evropu.

Stefano Calzolari, predsjednik CEN-a, prokomentarisao je: „Ojačano partnerstvo između Evropske komisije i ESO-a trebalo bi imati za cilj ubravanje usvajanja pametnih i održivih standarda u ekosistemima identifikovanim u industrijskoj politici EU i omogućavanje bržeg prihvatanja inovacija na tržištu, čime bi se pomoglo Evropi da podstakne uvođenje inovacija i usmjeri svoje aktivnosti ka dvostrukoj zelenoj i digitalnoj tranziciji. Ja, kao nosilac titule šampion inovacija, pozdravljam prijedlog za novi projekt „generator standardizacije” koji će omogućiti bolje povezivanje istraživanja, inovacija i standardizacije”.

Wolfgang Niedziella, predsjednik CENELEC-a, kaže: „Snažan sistem zasnovan na principima novog zakonodavnog okvira je od suštinskog značaja za evropsku standardizacijsku zajednicu kako bi se ona aktivno angažovala i dala konkretne i odlučujuće rezultate koji odgovaraju prioritetima evropske politike. Radujemo se saradnji s Evropskom komisijom u okviru predložene grupe na visokom nivou na osnovu nove Strategije evropske standardizacije.”

Elena Santiago Cid, generalna direktorica CEN-a i CENELEC-a, dodala je: „Kulminacija šireg kolektivnog razmišljanja i bliske saradnje s Evropskom komisijom na tome kako prilagoditi evropski sistem standardizacije budućim potrebama dovela je do izrade nove Strategije evropske standardizacije koja prepoznaje stratešku vrijednost standarda i pruža jasan okvir za obnovljeno partnerstvo s evropskim institucijama koje je okrenuto ka budućnosti. CEN i CENELEC zajednica je spremna angažovati se kako bi osigurala održivi oporavak Evrope i njenu dugoročnu otpornost te joj pomogla ispuniti svoja obećanja.

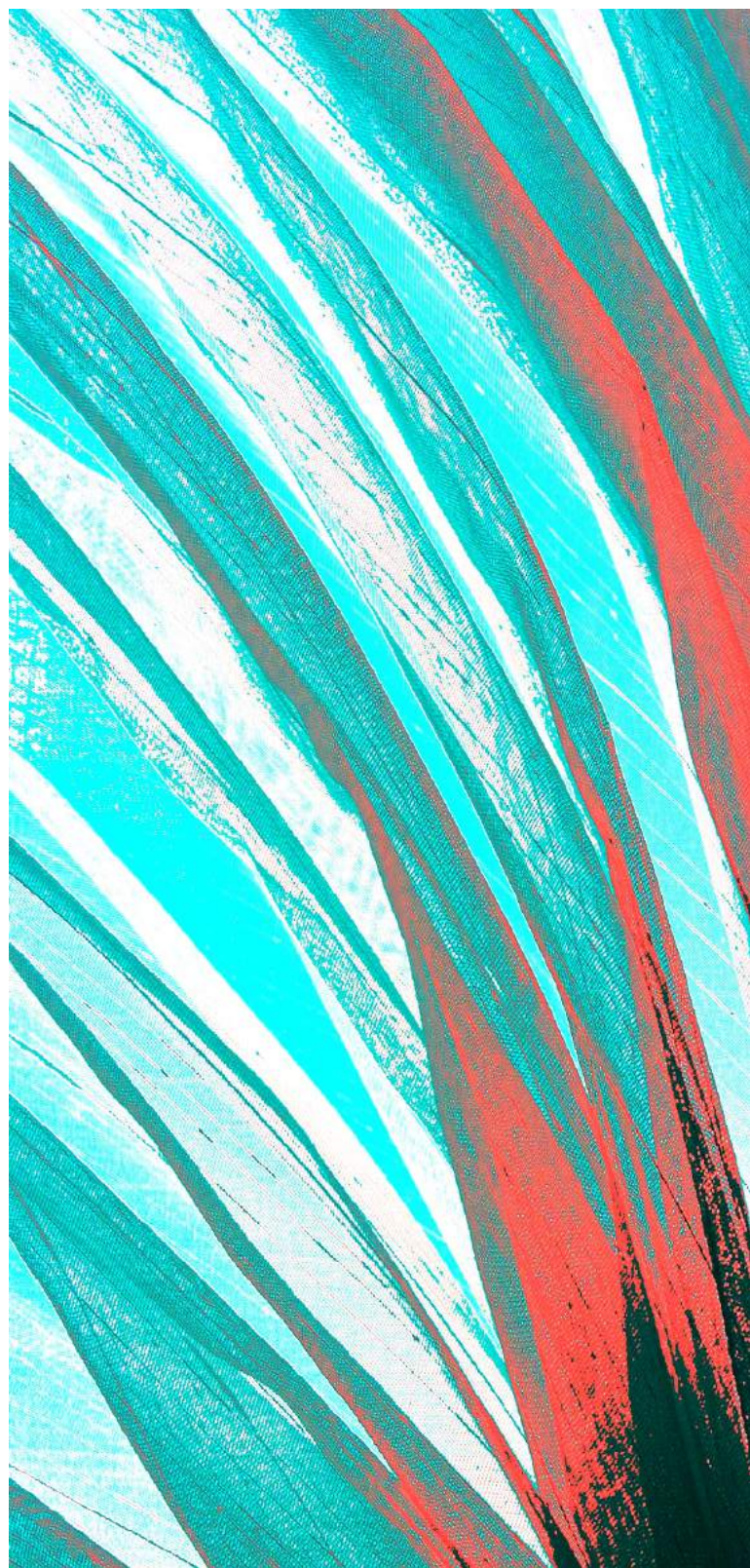
Strategija evropske standardizacije sastoji se od paketa od četiri povezana dokumenta, koji se mogu preuzeti na sljedećim linkovima:

- [Komunikacija o politici](#)
- [Prijedlog ciljne izmjene i dopune Uredbe 1025/2012](#)
- [Izveštaj o primjeni ove uredbe](#)
- [Godišnji program rada EU za standardizaciju](#)

Članovi CEN&CENELEC-a:

Udruženje za standardizaciju Francuske (Association Française de Normalisation - AFNOR), Organizacija za standardizaciju Austrije (Austrian Standards International – Standardization and Innovation – ASI), Udruženje za standardizaciju Rumunije (The Romanian Standardization Association – ASRO), Komisija za elektriku, elektroniku i informacione tehnologije DIN-a i VDE-a Njemačke (German Commission for Electrical, Electronic & Information Technologies of DIN and VDE – DKE), Njemački institut za standardizaciju (Deutsches Institut für Normung – DIN), Nacionalno tijelo za standardizaciju Danske (Danish Standards - DS), Institut za standardizaciju Kraljevine Holandije (The Royal Netherlands Standardization Institute - NEN), Udruženje za standardizaciju Finske (Finnish Standards Association – SFS), Institut za standardizaciju Švedske (Swedish Institute for Standards -

SIS), Organizacija za standardizaciju Norveške (Standards Norway – SN), Udruženje za standardizaciju Švicarske (Swiss Association for Standardization – SNV), Udruženje za standardizaciju Španije (The Spanish Association for Standardization – UNE), Institut za standardizaciju Italije (The Italian National Standards Institute - UNI).

Evropska konfederacija sindikata pozdravlja novu evropsku strategiju o standardizaciju

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

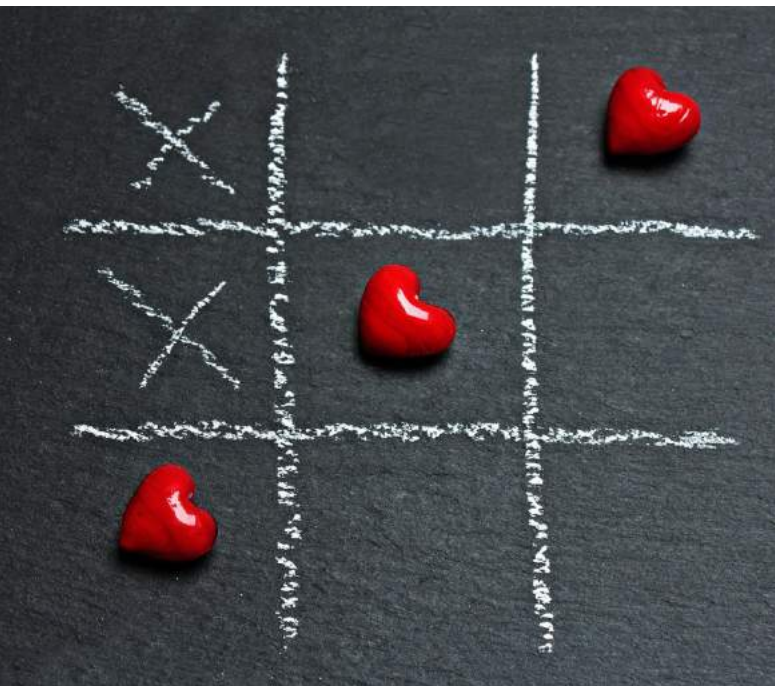
Evropska komisija objavila je 2. februara svoju dugo očekivanu Strategiju standardizacije, uz koju su date i izmjene Uredbe o standardizaciji, izvještaj o njenoj primjeni i Godišnji program Evropske unije za standardizaciju 2022. godine (*2022 Annual Union Work Programme for European Standardisation - AUWP*). Evropska konfederacija sindikata (*European Trade Union Confederation - ETUC*) pozdravlja izradu ove strategije jer se bavi rješavanjem većine

pitanja koja smo pokrenuli za vrijeme konsultacija tokom ljeta.

Evropska konfederacija sindikata pozdravlja i to što Strategija prepoznaje strateški značaj standarda i potrebu da se smanji uticaj neevropskih interesa na proces donošenja odluka, posebno u pogledu standarda koji podržavaju EU zakonodavstvo i politiku. Štaviše, ETUC se slaže s tim da postoji potreba za poboljšanom koordinacijom i većom inkluzivnošću u postavljanju standardizacijskih prioriteta, koje više neće određivati samo tehnički eksperti, pogotovo ako imamo u vidu da standardi trebaju podržati ciljeve politike koji spadaju u širi javni interes.

Međutim, ETUC je zabrinut zbog kreiranja dodatnih platformi koje će zahtijevati upotrebu dodatnih resursa i koje možda neće rezultirati najefikasnijim rješenjima.

Nadalje, ETUC se slaže oko potrebe za uravnoteženim predstavljanjem interesa u nacionalnim tijelima za standardizaciju. Nacionalne delegacije ne mogu samo zastupati industrijske interese ako će se standardi koristiti za pokazivanje usklađenosti s pravilima koja su nametnuta u interesu radnika. Kako bi se garantovalo da će standardi ispuniti EU ambicije, od suštinskog značaja je istinska primjena pristupa koji će uključiti više zainteresovanih strana.

BDS i ASRO učestvovali u izradi modula obuke o standardima za univerzitete

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Bugarski institut za standardizaciju (*Bulgarian Institute for Standardization – BDS*) i Rumunsko udruženje za standardizaciju (*Romanian Standards Association – ASRO*), u partnerstvu s pet univerziteta, nedavno su završili implementaciju dvogodišnjeg projekta STUNED – *Standards Teaching in University Education* (Podučavanje o standardizaciji u univerzitetskom obrazovanju), koji je finansirala Evropska komisija kroz program Erasmus+.

Glavni cilj projekta STUNED bila je podrška razvoju i implementaciji inovativnih praksi za *online* obuku o standardima u univerzitetskom obrazovanju na evropskom nivou kroz saradnju između evropskih univerziteta i tijela za standardizaciju.

BDS i ASRO su razradili 22 modula obuke za različite univerzitetske grane, među kojima su poslovna administracija; IT; marketing, privreda, trgovina, usluge i turizam; i istraživanje materijala. Materijali za obuku su prvo bili namijenjeni predavačima na univerzitetima, koji su potom razvili module obuke za studente i koji su kasnije korišteni za modernizaciju univerzitetskih nastavnih planova i programa.

BDS i ASRO se nadaju da će rezultati projekta doprinijeti jačanju spremnosti diplomiranih studenata da koriste standarde u svojim budućim poslovima, kao i povećanju interesovanja mladih za standardizaciju te moguću profesionalnu karijeru u domeni standarda.

Dostupno novo izdanje CEN i CENELEC Vodiča 25

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

CEN i CENELEC te njihovi članovi su u potpunosti posvećeni podsticanju i podršci učešća svih društvenih i industrijskih sektora u radu na evropskoj standardizaciji i spremni su na globalnom nivou saradivati s relevantnim organizacijama koje imaju isto mišljenje.

Na evropskom nivou, CEN i CENELEC su izgradili snažna partnerstva s velikim brojem ključnih evropskih organizacija, udruženja i drugih priznatih

aktera koji su zainteresovani za evropsku standardizaciju i spremni da sarađuju na opštem korporativnom i tehničkom nivou s CEN-om i/ili CENELEC-om, te predstavljaju pojedine industrijske sektore, kao i društvene interese.

U tom smislu, Generalne skupštine CEN-a i CENELEC-a su prošlog novembra odobrile publikaciju revidiranog trećeg izdanja CEN/CENELEC-ovog Vodiča 25, koji je posvećen uspostavljanju pravila za saradnju s evropskim organizacijama i drugim zainteresovanim stranama.

Vodič 25 ključan je za daljnje jačanje ukupnog učešća evropskih zainteresovanih strana u standardizacijskim aktivnostima na izgradnji inkluzivnog evropskog standardizacijskog sistema, što je istaknuto u CEN/CENELEC-ovoj Strategiji 2030, a posebno u Cilju 4. Vodič pokriva šest kategorija saradnje unutar CEN-a i CENELEC-a: partnerske organizacije, organizacije za vezu¹, pridružena tijela, evropski savjetnici, evropske institucionalne zainteresovane strane i druge organizacije za saradnju.

Ovo revidirano izdanje pojašnjava nekoliko aspekata Vodiča, uključujući kriterije za definisanje različitih kategorija saradnje, ažurirani jezik koji će biti rodno osetljiv i opštu reviziju referentnih materijala i linkova.

¹Nezavisna evropska, sektorski bazirana organizacija, koja kroz svoju prepoznatljivu ekspertizu može obezbijediti relevantne ulazne podatke za rad jednog ili više CEN i/ili CENELEC tehničkih komiteta u razvoju standarda ili drugih tehničkih dokumenata. U slučaju CENELEC-a, od organizacije za vezu se očekuje da ima prepoznatljivu ekspertizu u sektoru ili podsektoru iz područja elektrotehnike.

Standard za vrednovanje investicija povezanih s energijom podržava energetska tranziciju

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Zajednički tehnički komitet CEN-CLC/JTC 14, *Upravljanje energijom i energetska efikasnost u okviru energetske tranzicije (JTC 14)*, objavio je novi standard EN 17463¹, *Vrednovanje investicija povezanih s energijom (Valuation of Energy related investments – VALERI)*. Standard predstavlja važan iskorak u oblasti razvoja „zelenih finansija”, a nastao je kao rezultat napora mnogih evropskih stručnjaka uloženi u ovaj posao tokom teškog vremena pandemije Covid-19.

Njegovo jedinstveno dostignuće je to što utvrđuje jasan i sveobuhvatan put ka ekonomskoj evaluaciji mjera za poboljšanje energetske performansi, uključujući višestruke koristi i obnovljive izvore, tako što predlaže upotrebu izračunavanja „neto sadašnje vrijednosti” (*Net Present Value – NPV*).

Očekuje se da će metodologija data u ovom standardu povećati povjerenje finansijskih institucija i investitora u projekte poboljšanja energetske performansi zbog materijalne integracije tehničke i finansijske procjene rizika.

Novi standard, koji predstavlja osnovu za donošenje odluka o investicijama povezanih s energijom, usklađen je sa zahtjevima Direktive o energetske efikasnosti (2018/2002/UE) i s procjenom učinka finansijskih institucija u skladu s principom materijalnosti u izvještavanju i praćenju vrijednosti

koje su generisane „zelenim” investicijama. On obuhvata reference o procjeni rizika usklađujući ekonomsku procjenu s analizom koju zahtijeva Direktiva o nefinansijskom izvještavanju (2014/95/EU) i okvir EU taksonomije. Štaviše, standard dopunjuje ostale tekuće aktivnosti koje se provode u komitetu JTC 14, a koje uključuju reviziju standarda za energetske audit (serija standarda EN 16247) i rad na razvoju novog standarda koji se bavi minimalnim zahtjevima za sklapanje ugovora o energetske performansi, za koji se očekuje da će biti objavljen na proljeće 2022. godine.

Standard EN 17463 je namijenjen osobama koje nisu stručnjaci za finansije, u bilo kojoj vrsti organizacije, javnoj i privatnoj, bez obzira na veličinu kompanije. Sadrži referentnu tabelu koja služi za usmjeravanje korisnika u ekonomskoj procjeni projekta. Dobavljači proizvoda i usluga, korisnici projekta i finansijske institucije mogu upotrebljavati zajednički standard za komuniciranje i izvještavanje o ekonomiji projekta koji se odnosi na energiju tokom životnog vijeka projekta, uključujući odlaganje na kraju životnog vijeka i uključivanje u kružni lanac snabdijevanja.

Od 2009. godine zajednički tehnički komitet JTC 14 predvodi rad na standardizaciji koji primjenjuje EU pristup „energetska efikasnost na prvom mjestu” i ne samo da mobilizuje potencijal energetske efikasnosti i upravljanja energijom da odgovori na potrebe tržišta, već ih vremenom usklađuje sa zahtjevima kreatora politika i finansijskih institucija, što im omogućava da ostvare transparentnost i podijele primjere najbolje prakse na svim nivoima.

¹Prevod naziva standarda EN 17463 je neslužben prevod. Standard EN 17463 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Standard EN ISO 15253, Oftalmološka optika i instrumenti - Optički i elektrooptički uređaji za poboljšanje slabog vida

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Evropski komitet za standardizaciju - CEN je nedavno objavio novi standard EN ISO 15253¹, *Oftalmološka optika i instrumenti - Optički i elektrooptički uređaji za poboljšanje slabog vida* (Ophthalmic optics and instruments — Optical and electro-optical devices for enhancing low vision). Novi standard precizira zahtjeve za proizvođače instrumenata koji slabovide osobe koriste kao pomagala kod slabog vida.

Konkretno, standard sumira i definiše optička i elektrooptička vizuelna pomagala. U slučaju optičkih pomagala, obrađuju se različiti dostupni sistemi kao što su ručna povećala, povećala koja se nose na glavi ili ona koja su ugrađena u neki uređaj. U tekstu se također detaljno obrađuju složeniji optički sistemi koji se sastoje od dvaju sočiva (teleskopa).

Ostali elementi koji su prisutni u standardu su optički detalji vezani za uvećanje, optička osa, radna udaljenost, zajedno s elektrooptičkim parametrima kao što su veličina ekrana, rezolucija, moguće

uvećanje na ekranu i dodatna pomagala poput postolja s koordinatama za pozicioniranje predmeta („XY postolja“). Također su uzete u obzir greške na slici i optička izobličenja, zajedno sa zahtjevima s kojima se pojedinačno treba uskladiti.

Standard EN ISO 15253 u jedan dokument objedinjuje dva odvojena prethodno postojeća dokumenta, odnosno standarde EN ISO 15253 za optička pomagala i EN ISO 15254 za elektrooptička i elektronska pomagala za osobe s oštećenim vidom. Standard EN ISO 15253 koji je dat kao sažeti pregled svih dostupnih optičkih i optoelektronskih pomagala, pruža dragocjenu pomoć ne samo proizvođačima, već i mnogim osobama širom svijeta koje pate od oštećenja vida.

Standard EN ISO 15253 razvio je Tehnički komitet CEN/TC 170, *Oftalmološka optika*, čiji sekretarijat vodi DIN, njemačko nacionalno tijelo za standardizaciju.

¹Prevod naziva standarda EN ISO 15253 je neslužben prevod. Standard EN ISO 15253 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

Standardi za klimu: CEN i CENELEC potpisali Londonsku deklaraciju

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

Evropski standardi su ključni pokretač rješenja koja su potrebna za zelenu tranziciju i koja doprinose održivijoj budućnosti Evrope i svijeta. Iz tog razloga CEN i CENELEC s ponosom podržavaju Londonsku deklaraciju o posvećenosti međunarodnih standarda klimatskim akcijama.

Londonsku deklaraciju odobrili su u septembru 2021. članovi Međunarodne organizacije za standardizaciju (International Organization for Standardization – ISO) i Upravnog vijeća Međunarodne komisije za elektrotehniku (International Electrotechnical Commission - IEC). Tim se dokumentom obavezuje međunarodna standardizacijska zajednica da doprinese dostignućima navedenim u Pariskom sporazumu i Ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih nacija (United Nation Sustainable Development Goals - UN SDGs) koji podržavaju klimatsku agendu. Ta obaveza obuhvata i uključivanje klimatskih pitanja u razvoj svih novih i revidiranih međunarodnih standarda, kao i poticanje uključivanja civilnog društva i onih koji su najpodložniji klimatskim promjenama u razvoj međunarodnih standarda.

Na evropskom nivou, CEN i CENELEC, dvije zvanično priznate evropske organizacije za standardizaciju, smatraju zelenu tranziciju prioritetom svojih budućih aktivnosti. Konkretno, ove dvije organizacije su utvrdile da je paralelna digitalna i zelena tranzicija osnovni pokretač njihove zajedničke Strategije 2030, prepoznajući da standardi imaju ključni značaj za iznalaženje rješenja potrebnih za prelazak na Zeleni plan.

Iz tog razloga, s današnjim potpisom, CEN i CENELEC udružuju snage s ISO-om, IEC-om,

zainteresovanim stranama i ostalim partnerima kako bi osigurali da međunarodni i evropski standardi ubrzaju postizanje ciljeva Pariskog sporazuma, Ciljeva održivog razvoja UN-a i Zelenog plana.

Stefano Calzolari, predsjednik CEN-a, prokomentarisao je: „Uspjeh Pariskog sporazuma, Ciljeva održivog razvoja UN- a i Zelenog plana zahtijevat će zajednički i ambiciozan pristup kako na međunarodnom tako i na evropskom nivou kako bi se izradili klimatski prihvatljivi standardi, uključujući komplementarne projekte koji na najbolji mogući način upotrebljavaju međunarodne i evropske resurse i mreže. CEN i CENELEC su spremni uraditi svoj dio posla.”

Wolfgang Niedziella, predsjednik CENELEC-a, dodao je: „Bez klimatski kompatibilnih međunarodnih i evropskih standarda, industrija i druge zainteresovane strane neće moći postići ono što je neophodno za ublažavanje, smanjenje i prilagođavanje klimatskim promjenama, ostvarenje ambicije vezane za čistu, pristupačnu i otpornu energiju, podršku kružnoj ekonomiji u svim sektorima ili omogućavanje pametne i održive mobilnosti. Londonska deklaracija je dobrodošao korak u pravom smjeru.”

Elena Santiago Cid, generalna direktorica CEN-a i CENELEC-a, na kraju kaže: „Londonska deklaracija je jasan pokazatelj ambicija evropske i međunarodne standardizacijske zajednice. Uvrštavanje ključnih klimatskih pitanja u razvoj standarda predstavlja dobru referentnu tačku za sve organizacije za standardizaciju o načinima kako da transformišu svoje pristupe klimatskim akcijama i unaprijede međunarodne aktivnosti na postizanju ciljeva nulte neto stope emisija GHG-a.”

Otkrijte novi standard EN 17483-1 o zaštiti ključne infrastrukture

Preuzeto sa: www.cencenelec.eu

U kompleksnim društvima poput onih u kojima živimo zaštita kritične infrastrukture je od presudne važnosti. Da bi poboljšao nivo zaštite kroz prevenciju, CEN je nedavno razvio novi standard EN 17483-1¹, *Privatne sigurnosne usluge – Zaštita kritične infrastrukture – Dio 1: Opšti zahtjevi (Private security services - Protection of critical infrastructure - Part 1: General requirements)*.

Novi standard se sastoji od standarda za kvalitet koji se može certificirati za privatne kompanije koje se bave pružanjem usluga za zaštitu kritične infrastrukture (*Critical Infrastructure Protection – CIP*) i precizira zahtjeve koji se odnose na kvalitet usluga u organizaciji, procesima, osoblju i upravljanju prilikom pružanja CIP usluga.

Standard EN 17483-1 je usmjeren na one organizacije koje se bave sigurnošću kritične infrastrukture: operatore kritične infrastrukture, kako bi im pomogao pri odabiru odgovarajućih provajdera sigurnosnih usluga kao izvođača radova; zatim na privatne sigurnosne kompanije, da pokažu da nude usluge visoke vrijednosti; te, u širem smislu, na svakog ko je direktno ili indirektno uključen ili pogođen procesom nabavke za zaštitu kritične infrastrukture.

Značaj standarda EN 17483-1 je ogroman zbog činjenice da on pruža opštu osnovu za kompletan sistem standarda za zaštitu kritične infrastrukture: na osnovu njega će biti zasnovan razvoj nekolicine standarda koji su specifični za ovaj sektor. Tačnije, EN 17483-1 daje glavne sveobuhvatne zahtjeve za pružanje privatnih sigurnosnih usluga za CIP i kroz različite ključne međusektorske kriterije kvaliteta pruža smjernice i javnim i privatnim korisnicima takvih usluga, što im omogućava da izaberu visokokvalitetnog provajdera. Konačno, novi standard će omogućiti ugovornim stranama da potencijalnim ponuđačima izdaju jasne i detaljne specifikacije svojih zahtjeva, čime se generiše kvalitetniji odgovor.

Standard EN 17483-1 izradio je Tehnički komitet CEN/TC 439, *Privatne sigurnosne usluge*, čiji sekretarijat trenutno vodi austrijski institut za standardizaciju *Austrian Standard*. Tehnički komitet CEN/TC 439 će također nadgledati razvoj budućih dodatnih sektorskih standarda (EN 17483-X), na primjer u oblasti sigurnosti u zrakoplovstvu, sigurnosti luka i mora, energetike, itd., kako bi se zadovoljile potrebe tržišta za standardima kvaliteta.

¹Prevod naziva standarda EN 17483-1 je neslužben prevod. Standard EN 17483-1 nije usvojen u bosanskohercegovačkoj standardizaciji.

ISBIH

ISBIH VIJESTI

Sfera 2022: Fasadni sistemi i ventilirajuće obloge

U periodu od 29. do 30. marta 2022. godine održana je međunarodna naučno-stručna konferencija iz oblasti građevinarstva „Sfera 2022: Fasadni sistemi i ventilirajuće obloge”, čiji partner je bio Institut za standardizaciju BiH.

Konferencija se bavila osnovnim elementom objekta – zidom. Plašt objekta ili fasadni zid je jedan od najbitnijih elemenata u vizuelnom doživljaju objekta kada je u pitanju ostvarivanje ugodnosti korištenja istog. Boje fasade kao i materijali za završnu obradu su jedan od ključnih elemenata za budući identitet objekta u prostoru kao i njegovo redovno održavanje. Na konferenciji su iznesene regulative i standardi u oblasti energetske efikasnosti, prezentovana dosadašnja iskustva u procesu „utopljanja” stambenih objekata, te preispitivana naučna i tehnološka dostignuća kao i profesionalna opredjeljenja u kontekstu proizvodnje i primjene materijala za toplotnu izolaciju i završnu obradu fasadnih zidova.

Zamjenik direktora Instituta za standardizaciju BiH gospodin Borislav Kraljević u svom obraćanju istakao je da su ovakvi skupovi itekako važni za BiH, ali i za cijelu regiju s naglaskom na aktuelnost tema koje su obrađene tokom dvodnevnog događaja.

Nakon uvodnog obraćanja, Hafiza Zametica, stručna savjetnica u Institutu za standardizaciju BiH, održala je prezentaciju: „Uloga ISBIH-a i značaj standardizacije u oblasti fasadnih sistema, toplotne i zvučne izolacije i energetske efikasnosti”, s akcentom na standarde koji pokrivaju oblast konferencije.

Održan treći seminar o eurokodovima i njihovoj praktičnoj primjeni u akademskom obrazovanju u BiH

U sklopu realizacije ČRA-ÚNMZ-ISBIH projekta „Jačanje kapaciteta nacionalne infrastrukture kvaliteta za standardizaciju i ocjenu građevinskih proizvoda u Bosni i Hercegovini“, Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine (ISBIH) u saradnji s Češkom razvojnom agencijom, Češkim uredom za standarde, mjeriteljstvo i ispitivanje (ÚNMZ), Građevinskim fakultetom Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru i Fakultetom građevinarstva, arhitekture i geodezije Sveučilišta u Mostaru organizirao je seminar o eurokodovima i njihovoj praktičnoj primjeni u akademskom obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

Seminar je održan 29. marta 2022. godine u hibridnom formatu, odnosno uživo i putem videokonferencijske veze (Zoom). Događaju je prisustvovalo 67 učesnika.

Seminar je bio namijenjen studentima i profesorima Građevinskog fakulteta Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru i Fakulteta građevinarstva, arhitekture i geodezije Sveučilišta u Mostaru u svrhu podizanja svijesti o važnosti eurokodova, njihovoj boljoj primjeni u obrazovanju studenata, budućih inženjera, te stjecanja novih znanja o značaju i važnosti primjene eurokodova u savremenom građevinarstvu.

Cilj seminara je bio odgovoriti učesnicima na osnovna pitanja o standardizaciji, o evropskim standardima za eurokodove, primjeni eurokodova u obrazovanju budućih građevinskih inženjera i arhitekata u Bosni i Hercegovini i Češkoj Republici, te primjeni eurokodova u javnim radovima u BiH.

Predavači na ovom seminaru bili su: profesori iz Sarajeva i Praga, predstavnik jedne projektantske firme te zaposlenici ISBIH-a.

Seminar je bio uspješan. To je bio treći u nizu od četiri seminara koji će se organizirati tokom realizacije ovog projekta za studente i profesore građevine.

BAS EN 14564:2022, Rezervoari za transport opasnih materija – Terminologija, usvojen metodom prijevoda

Bosanskohercegovački standard BAS EN 14564:2022, Rezervoari za transport opasnih materija – Terminologija, četvrto izdanje, usvojen je metodom prijevoda putem Tehničkog komiteta BAS/TC 41, Oprema pod pritiskom i kontejneri.

Ovaj dokument daje dodatne termine i definicije u odnosu na one date u Evropskom sporazumu koji se odnosi na međunarodni cestovni transport opasnih materija (ADR) ili propise koji se odnose na međunarodni željeznički transport opasnih materija (RID), date u Aneksu C prema Konvenciji koja se odnosi na međunarodni željeznički transport (COTIF).

Ovaj standard čini dio serije dokumenata koje je pripremio Tehnički komitet CEN/TC 296, a koji se odnose na transport opasnih materija. Data serija podržava pravilnu primjenu ADR i RID.

Primjenjiv je na rezervoare koji se koriste za transport opasnih materija.

Dokument se ne primjenjuje za transport rasutih opasnih materija.

BAS EN 128-1:2021 i BAS EN ISO 128-2:2021 usvojeni metodom prijevoda

Institut za standardizaciju BiH je putem Tehničkog komiteta BAS/TC 17, Tehničko crtanje, simboli i jedinice, metodom prijevoda usvojio sljedeće standarde:

- BAS EN ISO 128-1:2021, Tehnička dokumentacija proizvoda (TPD) – Opći principi prikazivanja – Dio 1: Uvod i osnovni zahtjevi (EN ISO 128-1:2020, ISO 128-1:2020)

Bosanskohercegovački standard BAS EN ISO 128-1:2021, Tehnička dokumentacija proizvoda (TPD) – Opći principi prikazivanja – Dio 1: Uvod i osnovni zahtjevi, prvo izdanje, prijevod je evropske verzije standarda, EN ISO 128-1:2020, Technical product documentation (TPD) – General principles of representation – Part 1: Introduction and fundamental requirements.

Ovaj dokument daje opća pravila za izvođenje tehničkih crteža (2D i 3D), kao i strukturu ostalih dijelova serije ISO 128. Ovaj dokument se odnosi na tehničko crtanje iz oblasti mašinstva, građevinarstva, arhitekture i brodogradnje. Primjenjiv je na ručne i na kompjuterske tehničke crteže.

- BAS EN ISO 128-2:2021, Tehnička dokumentacija proizvoda – Opća načela prikazivanja – Dio 2: Osnovne konvencije o crtama (EN ISO 128-2:2020, ISO 128-2:2020)

Bosanskohercegovački standard BAS EN ISO 128-2:2021, Tehnička dokumentacija proizvoda – Opća načela prikazivanja – Dio 2: Osnovne konvencije o crtama, prvo izdanje, prijevod je evropske verzije standarda EN ISO 128-2:2020, Technical product documentation – General principles of representation – Part 2: Basic conventions for lines.

Ovim se dokumentom utvrđuju vrste linija koje se koriste u tehničkim crtežima (npr. dijagrami, planovi ili karte), njihove oznake i njihove konfiguracije, kao i opća pravila za crtanje linija. Uz to, ovaj dokument utvrđuje opća pravila za prikazivanje vodećih i referentnih linija i njihovih dijelova, kao i za raspored uputstava na ili kod vodećih linija u tehničkim dokumentima. Dodani su aneksi za specifične informacije o tehničkim crtežima mašinstva, građevinarstva i brodogradnje.

Izvorni tekst međunarodnih standarda ISO 128-1:2020 i ISO 128-2:2020 pripremio je Tehnički komitet ISO/TC 10, Technical product documentation, u saradnji s evropskim Tehničkim komitetom CEN/SS F01, Technical drawings, čiji je sekretarijat pod nadležnošću CCMC (CEN-CENELC Management Centre).

Standard BAS EN ISO 11426:2021 usvojen metodom prevoda

Treće izdanje bosanskohercegovačkog standarda BAS EN ISO 11426:2021, Nakit i plemeniti metali – Određivanje zlata – Metoda kupelacije (proba žarenjem), usvojeno je metodom prijevoda putem Tehničkog komiteta BAS/TC 38, Mjeriteljstvo i mjerenja.

Izvorni tekst evropskog standarda pripremio je Tehnički komitet ISO/TC 174, Jewellery and precious metals, u saradnji s Tehničkim komitetom CEN/SS M21, Precious metals – Applications in jewellery and associated products, čiji je sekretarijat pod nadležnošću CEN-CENELEC Management Centre (CCMC).

Ovaj standard specificira metodu kupelacije (probu žarenjem) za određivanje zlata u materijalu koji se smatra homogenim. Bilo bi poželjno da sadržaj zlata u uzorku bude između 100 i 999,5 dijelova mase na hiljadu (%). Finoća iznad 999,5‰ se može odrediti upotrebom diferencijalne spektroskopske metode (npr. ISO 15093). Ova procedura je primjenjiva na većinu vrsta uzoraka zlata. Neke modifikacije su naznačene za specifične slučajeve (prisustvo velikih količina baznih metala, platine ili paladija, srebra). Nije kompatibilna za prisustvo iridija, rodija i rutenija iznad nivoa u tragovima (više od 0,25‰ za zbir sva tri elementa). Ova metoda je također namijenjena da bude korištena kao preporučena metoda za određivanje finoće u legurama nakita prema ISO 9202.

Institut za standardizaciju
Bosne i Hercegovine